

Van Oldenbarneveltplantsoen 27
2253 WV Voorschoten

NOTA

Pedagogisch Beslis-Model voor (terugplaatsing van) pleegkinderen

een pedagogisch forensisch model

Met een goed advies weer toekomst

t.b.v.

Gecertificeerde Instellingen
en
Pleegzorgaanbieders

2011-2019

Dr. A.M.Weterings
Expertise Centrum Kind in de Pleegzorg
Voorschoten

i.s.m.

Drs. M.F. Bakker en H.Noordijk, Pleegzorgaanbieder Sterk Huis, Goirle,
inzake de uitvoeringspraktijk

NOTA

PBM, Pedagogisch Beslis-Model voor (terugplaatsing van) pleegkinderen

<i>Inhoudsopgave</i>	pagina
I Inleiding op het Pedagogisch Beslis-Model, PBM	3
II Juridisch en pedagogisch kader van het PBM	5
1. Bepalen van het opvoedingsperspectief van het pleegkind	5
2. Juridisch kader	6
3. Pedagogisch kader	11
III Uitvoeringspraktijk van het PBM-terugplaatsingstraject	18
1. Uitgangspunten van de Uitvoeringspraktijk	18
2. Gang van zaken bij de uitvoering van een PBM-traject	20
3. Criteria voor besluitvorming	22
4. Evaluatie van PBM-terugplaatsingstrajecten	24
IV Forensische rapportage: het rapport over de Taxatie van de OpvoedingsSituatie (TOS), na een PBM-terugplaatsingstraject een 'Child Custody Evaluation'.	27
1. Perspectiefbepaling voor een pleegkind: rol van de gezinsvoogd	27
2. Perspectiefbepaling voor een pleegkind: rol van de forensisch rapporteur	28
3. Analyse en interpretatie van de verkregen informatie door de forensisch rapporteur	30
3.1 Inleiding	30
3.2 Analyse van de verkregen informatie	30
3.3 Handvatten voor beoordeling van de bevindingen inzake wel of geen terugplaatsing	31
3.4 Aard van de adviezen na een PBM-terugplaatsingstraject	35
3.5 Indicaties voor overplaatsing als terugplaatsing niet mogelijk blijkt	36
3.6 Criteria voor bezoekregelingen als het kind zal opgroeien in een pleeggezin	37
<i>Bijlagen</i>	41
1. Informatie over het PSI, Pedagogisch Signalerings-Instrumentarium.	41

- 2. Opzet van het Startgesprek met de ouders:** 45
- over de inzet van een PBM-terugplaatsingstraject, en
 - over de voorwaarden waaronder het PBM-traject wordt uitgevoerd.

Hoofdstuk I

Inleiding

1. Doel van het Pedagogisch Beslis-Model voor (terugplaatsing van) pleegkinderen

Het PBM, Pedagogisch Beslis-Model voor terugplaatsing pleegkinderen is ontwikkeld vanaf 1996. Het is een methode om na te gaan of een terugplaatsing van het kind naar (een van) de ouders pedagogisch verantwoord is¹.

De ouders hebben de plicht en het recht hun kind² te verzorgen en op te voeden. De aanleiding tot een uithuis- en pleeggezinplaatsing is een problematische opvoedingssituatie bij de ouder(s) thuis.. De vraag die na een pleeggezinplaatsing beantwoord moet worden is: of, en zo ja, wanneer het kind weer teruggeplaatst kan worden bij (een van) de ouders.

Vanwege de problematische situatie bij de ouder thuis vóór de uithuisplaatsing en omdat de ouder na de uithuisplaatsing enige tijd niet voor het kind gezorgd heeft, is een intensief begeleid terugplaatsings-traject noodzakelijk om na te kunnen gaan of een terugplaatsing pedagogisch verantwoord is.

PBM-terugplaatsingstrajecten zijn gespecificeerd voor kinderen van 0 t/m 11 jaar omdat in deze leeftijdsfase de basis voor de persoonlijkheid wordt gelegd. Na het 12e jaar verandert de positie van de ouder ten opzichte van het kind, dat 'op weg' is naar volwassenheid.

'Terugplaatsing' is een complex vraagstuk omdat verschillende factoren een rol hebben gespeeld vóór en na de uithuisplaatsing, zoals: scheiding van de ouders, problemen met de nieuwe partner van een of van beide ouders, huiselijk geweld, drugs- of alcoholverslaving van een of beide ouders, problemen van de ouder waardoor het opvoeden van het kind niet meer adequaat was, problematisch gedrag van het kind in het pleeggezin, problemen bij het verloop van de contacten van het kind met de ouders, volgens de ouders en volgens de pleegouders, en/of problemen in het contact van de pleegouders met de ouders.

Het is nodig over deze factoren aan het begin van het terugplaatsingstraject informatie te krijgen van ouders en pleegouders om de bevindingen van het PBM-terugplaatsingstraject

1 Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (Red.) (2010). *Pleegzorg in Perspectief, ontwikkelingen in theorie en praktijk*. Assen, Van Gorcum, Hoofdstuk 20. Weterings A.M. Pedagogisch Model voor pleegzorg. In: Weterings, A.M. (Red.) (1998). *Pleegzorg in balans, bestaanszekerheid voor kinderen*. Leuven/Apeldoorn: Garant. Hst 8.

2 Vanwege de leesbaarheid wordt naar het kind en de ouder verwezen met 'hij'. De ouder kan de vader, de moeder of beiden zijn. De ouder(s) zijn de biologische ouders van het kind. Stief-, pleeg- of adoptieouders worden als zodanig benoemd. Men steeds alleen als biologische ouders benoemen, doet hen tekort: hun betekenis is méér dan alleen het verwekken of dragen van het kind.

in het perspectief te kunnen zetten van de geschiedenis van ouders en kind. Juridische aspecten van een ouder-kind-relatie en van een uithuis- en terugplaatsing van het kind, worden gezien op hun pedagogische implicaties voor het kind.

2. Stand van zaken van de PBM – terugplaatsingstrajecten

De terugplaatsingstrajecten volgens de principes van het Pedagogisch BeslisModel, PBM, zijn vanaf 2011 uitgevoerd door Kompaan en de Bocht te Goirle (vanaf 1-1-2018: Sterk Huis), in nauwe samenspraak met de gezinsvoogdijinstelling te Tilburg (heden: Gecertificeerde Instelling JJB, Jeugdbescherming Brabant). Later zijn ook de jeugdbeschermingsafdelingen betrokken van de landelijke instellingen WSG, William Schrikker Groep (vanaf 2018 WSS JB en JR, Jeugdbescherming en Jeugdreclassering) en LJ&R (Leger des Heils, Jeugdbescherming en Reclassering).

Het PBM is ook ingezet toen een kind nog thuis woonde en een beslissing genomen moest worden of hij wel of niet uit huis geplaatst moest worden.

3. Inhoud van de PBM-NOTA

Hoofdstuk I	is de inleiding op de methode van een terugplaatsingstraject van een pleegkind naar (een van) de ouders volgens de principes van het Pedagogisch BeslisModel, PBM.
Hoofdstuk II	geeft een korte weergave van het juridisch en het pedagogische kader waarin een PBM-terugplaatsingstraject wordt uitgevoerd.
Hoofdstuk III	geeft de uitvoeringspraktijk van een PBM-terugplaatsingstraject.
Hoofdstuk IV	beschrijft de reden voor de inzet van een onafhankelijke forensisch rapporteur voor het analyseren van de verkregen informatie. De forensisch rapporteur maakt een Taxatie van de OpvoedingsSituatie, TOS. In het TOS-rapport worden adviezen gegeven voor het te nemen opvoedingsbesluit inzake wel of geen terugplaatsing naar de ouder(s) en over beleid van de Gecertificeerde Instelling ten aanzien van de opvoedingssituatie van het kind bij de ouders, resp. bij pleegouders.

Bijlagen

Bijlage 1

Met het PSI, Pedagogisch Signalerings-Instrumentarium, kan een taxatie gemaakt worden van de opvoedingssituatie zoals door de ouder beleefd voordat het kind uit huis werd geplaatst (PSI-UHP), en eveneens van de opvoedingssituatie in het pleeggezin, zoals beleefd door de pleegouders (PSI-P). (A.M.Weterings en P.M Van den Bergh, Universiteit Leiden, FSW, Afd. Orthopedagogiek (2006-2016).

Bijlage 2

De opzet van het Startgesprek met de ouders over de inzet van het PBM.

Hoofdstuk II

Juridisch en pedagogisch kader van het Pedagogisch Beslis-Model

1. Bepalen van het Opvoedingsperspectief is noodzakelijk

Voor hulpverleners, gezinsvoogden³ en rechters is het een complexe opgave om te komen tot een eenduidige beslissing over het opvoedingsperspectief van een pleegkind. Men moet zowel kind⁴ als ouder bijstaan. Dit roept pedagogische en juridische vragen op. Bepalen van het opvoedingsperspectief is extra complex omdat het kind niet kan wachten om opgevoed te worden. De tijd benodigd om een opvoedingsbesluit te nemen is daarom pedagogisch gezien beperkt. Een beslissing over het opvoedingsperspectief van het kind zal bij voorkeur genomen moeten worden binnen een jaar na de uithuisplaatsing, met name voor jonge kinderen, omdat de basis voor de persoonlijkheid wordt gelegd in de vroege kinderjaren.⁵

Voor ouders is het van levensbelang te weten waarop zij zich moeten richten: óf op de opvoeding van hun kind in de nabije (of verre) toekomst of op het ontwikkelen van een emotionele relatie met het kind zonder opvoeding. Als het kind niet teruggeplaatst zal worden, kunnen zij hun energie niet meer te besteden aan 'vechten voor terugkomst van hun kind'.

Vele pleegkinderen leven in een onzekere opvoedingssituatie, niet wetend of, en hoelang, zij bij hun pleegouders zullen blijven, overgeplaatst zullen worden of terug zullen gaan naar (een van) hun ouders. Het kind leeft 'in afwachting'. Hij weet niet wie hij kan vertrouwen omdat hij leeft met verzorgers in een situatie van 'eindeloze tijdelijkheid'. Het kind heeft 'emotionele bestaanszekerheid' nodig wil hij zich adequaat kunnen ontwikkelen.

De zekerheid te kunnen blijven wonen bij dezelfde primaire verzorgers⁶ blijkt een positieve uitwerking te hebben op de ontwikkeling van het kind. Dit is o.a. te concluderen uit het percentage afgebroken plaatsingen bij geadopteerde kinderen. Afbreking bij

3 In de NOTA wordt het wordt het woord 'gezinsvoogd' gebruikt, daar deze term duidelijk aangeeft dat het gezag van de ouders is beperkt en deze persoon gedeeltelijk gezag heeft gekregen over het kind, w.o. het indienen van een verzoek bij de rechtbank tot uithuisplaatsing. Die duidelijkheid bestaat niet bij woorden als: gezinscoach, jeugdbeschermer, jeugdbeschermingswerker, SAVE-medewerker, gezinsmanager, e.d.. Als een voogd is benoemd, is het gezag van de ouder beëindigd of niet toegekend.

4 Vanwege de leesbaarheid wordt naar het kind verwezen met 'hij'. Dit kan een jongen of een meisje zijn. Ook naar de ouders wordt verwezen met 'hij'. Dit kan de vader, de moeder of beiden zijn. De ouder is de biologische ouder van het kind. Naar pleeg-, adoptie- of stiefouder wordt als zodanig verwezen.

5 Zie ook: Nji, Nederlands JeugdInstituut (2015). *Richtlijnen Pleegzorg*. Utrecht.

6 Een primaire verzorger is een volwassene die de dagelijkse verzorging heeft voor het kind en daar ook de verantwoordelijk voor is.

adoptieplaatsingen komt in minder dan 5% van de gevallen voor.⁷ Afbreking van pleeggezinplaatsingen komt bij ruim de helft van de pleegkinderen voor en bij sommige kinderen viermaal of vaker. Overplaatsingen hebben een negatief effect op hun ontwikkeling.⁸

Onzekerheid over de aard van de relatie met zijn primaire verzorger is met name voor de ontwikkeling van het jonge kind diepingrijpend omdat hij afhankelijk is van zijn primaire verzorger - ouder, pleegouder, stief- of adoptieouder. Het is nodig het kind *emotionele bestaanszekerheid* te geven door het scheppen van duidelijkheid over zijn opvoedingsperspectief, nl.:

- ofwel een pedagogisch verantwoorde terugplaatsing bij (een van) de ouders,
- ofwel een permanent verblijf in een pleeggezin tot zijn 21^e jaar⁹.

Het PBM-terugplaatsingstraject is ontwikkeld om het opvoedingsperspectief van het pleegkind te bepalen. Het PBM-traject wordt uitgevoerd binnen het volgende juridisch en pedagogisch kader.

2. Juridisch kader

2.1 Juridisch kader bij een PBM-terugplaatsingstraject

2.1.1 Plaatsing in het vrijwillig hulpverleningskader

Een kind kan uit huis geplaatst worden als de ouder daar zelf om verzoekt of als ouder akkoord gaat met het advies van een hulpverlener daartoe. Het kind wordt dan vrijwillig door de ouder uit huis geplaatst. De ouder behoudt in alle opzichten het gezag over het kind.

Om deze redenen wordt een PBM-terugplaatsingstraject niet uitgevoerd als een kind in het vrijwillig kader uit huis is geplaatst. De ouders kunnen op ieder moment een dergelijk traject stopzetten, waardoor alle geïnvesteerde tijd en energie tevergeefs zijn geweest.

2.1.2 Plaatsing in het kader van een ondertoezichtstelling, OTS

In de Wet herziening Kinderbeschermingsmaatregelen (d.d. 1-1-2015) wordt in Art.1: 247 BW gesteld dat de ouders de plicht en het recht hebben om hun kind te verzorgen en op te voeden, inhoudend: de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijke en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind, alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid.

Het gezag van de ouder is echter niet onbeperkt geldig. Als de ouder onvoldoende in staat blijkt aan de wettelijke eisen voor verzorging en opvoeding te voldoen, kan het kind op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming door de kinderrechter onder toezicht worden gesteld (OTS) van een Gecertificeerde Instelling (Art. 1: 254 BW). Het gezag van de ouder wordt bij een ondertoezichtstelling ingeperkt. De ouder kan niet meer de verblijfplaats van zijn kind bepalen, hij moet hulp accepteren en aanwijzingen van de aangestelde gezinsvoogd opvolgen. Als de gegeven ondersteuning te weinig resultaat heeft, kan het kind op verzoek van de gezinsvoogd door de kinderrechter uit huis geplaatst

⁷ Juffer, F. (2018). Lezing op het afscheid van Mr.M.Kramer, d.d. 9-2-18.

⁸ Van Oijen, S. & Strijker, P. (2010). Het verplaatsen van kinderen. In: Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (Red.) (2010). *Pleegzorg in perspectief*. Assen van Gorcum, Hst. 12.

⁹ Zie uitspraak van minister H. De Jonge. Hij pleit voor pleegzorg tot 21 jaar. In: Bericht NJi d.d. 24-1-2018 en Volkskrant d.d. 22-1-18.

worden. (Art. 265b). Een ‘ondertoezichtstelling met een machtiging tot uithuisplaatsing’ wordt door de rechter uitgesproken voor een bepaalde periode, meestal een jaar. In die tijd moet blijken of de ouder weer voldoende in staat is de zorg en opvoeding van het kind op zich te nemen. (Indien nodig geacht, kan de rechter op verzoek van de gezinsvoogd een OTS en MUHP steeds voor 3 tot 12 maanden verlengen.)

Bij een OTS behoudt de ouder het gezag over het kind inzake onderwerpen die het dagelijks leven van het kind betreffen, zoals schoolkeuze, inzet van een behandeling, opname in een ziekenhuis, of een vakantie in het buitenland samen met de pleegouders. De pleegouders hebben geen beslissingsbevoegdheid. Zij zijn juridisch geen partij. Wel kan de gezinsvoogd de rechtbank verzoeken het gezag van de ouder m.b.t. een bepaald onderdeel voor een bepaalde periode te schorsen (Art. 1: 268 BW).

Het gezag van de ouder kan ook beëindigd worden. In de Wet Herziening van de Kinderbeschermingsmaatregelen is gezagsbeëindiging van de ouders niet meer geformuleerd in termen van onmacht en ongeschiktheid van de ouders. (Dit wekte weerstand. Bovendien konden deze termen na enkele jaren niet meer van toepassing zijn.)

Gezagsbeëindiging is geformuleerd in termen ten gunste van de ontwikkelingsmogelijkheden voor het kind. Als gebleken is dat de ouders niet *op een voor het kind adequate termijn* de zorg en verantwoordelijkheid voor het kind (weer) op zich kunnen nemen, kan de gezinsvoogd, na onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming, bij de kinderrechter een verzoek tot gezagsbeëindiging van de ouders in dienen (art.1: 266 lid 1 a BW). Hierbij mag de enkele bereidheid van de ouder zich niet tegen de uithuisplaatsing van het kind te verzetten niet doorslaggevend zijn bij de beoordeling van het verzoek tot gezagsbeëindiging ¹⁰.

Een bezoekregeling met de ouder vormt een belangrijk onderdeel van de opvoedingssituatie van het kind dat pleegkind is geworden. Als de contacten met de ouder niet in het ontwikkelingsbelang van het kind blijken te zijn, kan de gezinsvoogd de contacten van het kind met zijn ouder beperken (Art. 1: 265f en 265g BW).

Een gezagsbeëindigende maatregel raakt *niet* aan een bezoekregeling met het kind. De bezoekregeling kan opgelegd worden door de kinderrechter, al dan niet op basis van een verzoek daartoe van de gezinsvoogd. De ouder zonder gezag *kán* zich rechtstreeks tot de kinderrechter wenden als hij het niet eens is met de door de Gecertificeerde Instelling opgelegde bezoekregeling (Art. 1:377a of 1: 377e BW). De kinderrechter kan bij een voogdijmaatregel niet *ambtshalve* een bezoekregeling opleggen.¹¹

2.2. Positie van het pleegkind

2.2.1 Pleegkind in het vrijwillig hulpverleningskader

10 Kok, J. (2017). Wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen: een analyse van eerste rechtspraak. In : *FJR*, Jrg.39, nr.6, p.166-172. Kramer. M. (2016). *Paraplu voor pleegouders in de juridische praktijk*. Amsterdam: SWP.

11 Laterveer, B. (2017). Kinderbeschermingsmaatregelen in combinatie met omgang. In: *FJR*, Jrg. 39, nr. 7/8, Juli/Augustus, p. 203-210.

Zoals reeds is gezegd, is de positie van het pleegkind in het vrijwillig kader juridisch onbeschermd.

2.2.2 Pleegkind in het kader van een OTS

Hoewel bij een OTS toezicht is op de gang van zaken en de OTS gebonden is aan termijnen, kunnen verschillende omstandigheden de situatie van het pleegkind toch lang onduidelijk en onzeker houden.

a. Veelal wordt tegen de einddatum van de OTS en de Machtiging Uithuisplaatsing, MUHP, (maximaal een jaar), de frequentie van de contacten van het kind met de ouder verhoogd om na te gaan of het kind teruggeplaatst kan worden. Dit scheidt onrust. Als de verhoging van de frequentie van de bezoeken niet leidt tot een terugplaatsing, wordt de OTS met UHP verlengd als geen ander verzoek de kinderrechter heeft bereikt. Het opvoedingsperspectief van het kind blijft dan onbepaald en onduidelijk. Wel kan de Gecertificeerde Instelling de contacten tussen het kind en de met gezag belaste ouder beperken gedurende de OTS en uithuisplaatsing als de contacten het kind stress geven. (Art. 1: 265f BW).

b. Het kind wordt tijdelijk in een pleeggezin is geplaatst. De pleegouders rekenen er dan op dat het kind binnen de afgesproken tijd weer weggaat (m.n. bij de z.g. 4-weken-opvangplaatsing, maar ook bij de kort-verblijf- of perspectiefzoekende plaatsingen). Zo kan het voorkomen dat een kind vier maal of vaker moet worden overgeplaatst, soms eindigend met een plaatsing in een internaat vanwege het 'onhandelbaar' geworden kind. Een dergelijk verplaatsingsgang is zeer schadelijk voor de ontwikkelingsmogelijkheden van het kind¹².

c. Zoals gezegd, is een moeilijk punt dat de pleegouders voor alle belangrijke beslissingen ten behoeve van de verzorging en opvoeding van het kind de ouder om toestemming moeten vragen (zoals ook het geval is bij een vrijwillige plaatsing). Daarnaast zijn de pleegouders afhankelijk van het beleid van de gezinsvoogd, m.n. inzake bezoekregelingen met de ouder, inzet van een (spel)therapie of voor een door de gezinsvoogd gewenste verplaatsing van het pleegkind.

d. De ouder kan in het kader van een OTS de rechtbank ieder jaar opnieuw verzoeken om terugplaatsing van het kind.

2.2.3 Pleegkind in het kader van een gezagsbeëindigende maatregel

Gezagsbeëindiging versterkt de positie van het pleegkind omdat hierdoor duidelijk wordt dat het kind in principe niet teruggeplaatst zal worden bij (een van) de ouders¹³. Ouders kunnen een dergelijk verzoek niet meer ieder jaar voorleggen – hetgeen bij een OTS wel het geval is. Dit scheidt rust voor kind en pleegouders, maar ook voor de ouders zelf.

Een ander positief effect van gezagsbeëindiging is dat pleegouders niet meer van de ouders afhankelijk zijn voor beslissingen inzake het dagelijks leven van het kind (niet alleen over het wel of niet laten knippen van het haar van het kind, maar ook over

12 Strijker, J, & Zandberg, Tj. (2005). Breakdown in foster care. In: *International Journal of Child & Family welfare*. p. 76-87. Van Oijen, S. & Strijker, P. (2010). Het verplaatsen van pleegkinderen. In: Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (Red.) (2010). *Pleegzorg in perspectief*. Assen van Gorcum, Hst. 12.

13 Het is in principe wel mogelijk dat een ouder zonder gezag een verzoek indient bij de rechtbank hem of haar (weer) het gezag toe te kennen.

belangrijke zaken zoals een medische behandeling). Bij gezagsbeëindiging van de ouders weten kind, pleegouders, maar ook de ouders waar zij aan toe zijn en welke relatie zijn met elkaar kunnen gaan ontwikkelen.

Bij gezagsbeëindiging wordt een voogd benoemd. De voogd bepaalt het beleid ten aanzien van het pleegkind. De pleegouders krijgen geen beslissingsbevoegdheid – tenzij zij zelf de voogdij over het pleegkind op zich nemen.

Uit het voorgaande kan afgeleid worden dat de situatie van het pleegkind onzeker, instabiel en onduidelijk is zolang geen besluit genomen is over zijn opvoedingsperspectief: opgroeien bij (een van) de ouders of opgroeien bij pleegouders tot zijn volwassenheid met gezagsbeëindiging van de ouders.

2.3 Wetsartikelen die emotionele bestaanszekerheid voor het pleegkind bevorderen

Bij de Herziening van de kinderbeschermingsmaatregelen zijn verschillende wetsartikelen in het BW opgenomen of aangepast zodanig dat het ontwikkelingsbelang van het kind expliciet aan de orde wordt gesteld.

- De Gecertificeerde Instelling voor Jeugdbescherming (GI) behoeft toestemming van de kinderrechter voor wijziging in het verblijf van het pleegkind als hij ten minste een jaar door een ander dan de ouder is opgevoed en verzorgd als behorend tot zijn gezin (Art. 1: 265i BW).

- Binnen de huidige kinderbeschermingsmaatregelen kan de ouder tijdelijk het gezag ontnomen worden en 'overgeheveld' worden naar de GI als de ouder geen toestemming geeft voor, met name, ziekenhuisopname, (geneeskundige) behandeling, schoolkeuze of aanvraag voor een verblijfsvergunning (Art. 1:265 e BW).

- De rechtbank kan een ouder geheel of gedeeltelijk in de uitoefening van het gezag schorsen indien sprake is van ernstige of acute bedreiging van het kind.

- De GI kan het gezag over het kind – tijdelijk – aan de pleegouders geven t.b.v. de uitvoering van de zorg (Art.1:268 BW).

- De GI kan de Raad voor de Kinderbescherming 'dwingen' onderzoeksresultaten voor te leggen aan de kinderrechter t.a.v. een gezagsbeëindigende maatregel (Art. 1: 267 lid 2).

- Geschillen tussen pleegouders en de GI inzake de uitvoering van de OTS kunnen voorgelegd worden aan de kinderrechter (Art. 1: 262b BW).

- *Na twee jaar uithuisplaatsing* toetst de Raad voor de Kinderbescherming of het perspectief nog bij de ouders ligt of dat gezagsbeëindiging overwogen moet worden (Art. 1: 265, lid 3 BW).¹⁴

De Kinderombudsvrouw (Prof.Dr.M.Kalverboer) pleit in de Kinderrechtenmonitor 2016 voor een sneller overgaan tot een gezagsbeëindigende maatregel zodat pleegkinderen eerder duidelijkheid hebben over hun opvoedingsperspectief (p.44)¹⁵

De vroegere terughoudendheid bij het uitspreken van een ontheffing van het ouderlijk gezag, is verminderd, o.a. door de minder kwetsende formuleringen. De woorden

14 Kok, J. (2017), Wet Herziening kinderbeschermingsmaatregelen: een analyse van eerste rechtspraak. nieuwe ondertoezichtstelling. In: *FJR*. Jrg. 39, nr.6. p.166-172; Huijer, J. & Weijers, I. (2016). De aanvaardbare termijn in jeugdbeschermingszaken. In: *FJR*, Jrg. 38 nr. 7/8 p. 164-169. Van Teeffelen, P.A.J.Th. (2017). De kinderrechter: een kameleon in de gerechtelijke organisatie? In: *FJR*. Jrg. 39 nr. 6 p. 173-176.

15 Bolscher, A. e.a. (Red.) (2016). *Kinderrechten monitor 2016*. Den Haag: Bureau Kinderombudsman
 NOTA *Pedagogisch Beslis-Model voor pleegkinderen*
 Dr.A.M.Weterings, *EC Kind in de Pleegzorg. 2011-2019*

‘onmacht’ en ‘ongeschiktheid’ van de ouder komen niet meer voor. Ook is gekozen voor een kindgerichte terminologie: ‘...als de ouders niet *binnen een voor de ontwikkeling van het kind adequate termijn* de verantwoordelijkheid voor de zorg en opvoeding van het kind op zich kunnen nemen.’ Dit impliceert dat rekening gehouden kan worden met de leeftijd en de ontwikkelingsfase van het kind.

Na gezagsbeëindiging van de beide ouders, kunnen pleegouders de GI vragen of zij een verzoek willen indienen bij de rechter om hen te belasten met de voogdij, of zelf de rechter om de voogdij vragen.

IVRK

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) zijn de rechten van het kind verwoord.

In Art. 3 van het IVRK wordt bepaald dat de belangen van het kind een eerste overweging vormen bij door personen of instanties te nemen maatregelen¹⁶. Dit artikel heeft een rechtstreekse werking. In Art. 6 staat dat mogelijkheden tot overleven en ontwikkeling van het kind gewaarborgd moeten worden en in Art. 7 dat het kind – voor zover mogelijk – het recht heeft zijn ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

Het contact tussen ouder en kind wordt in het IVRK geformuleerd vanuit het belang voor het kind. In Art. 9 staat dat het kind niet van zijn ouder gescheiden mag worden, maar in lid 3 van Art. 9 wordt toegevoegd dat het kind van zijn ouders gescheiden mag worden als dit noodzakelijk is, bijvoorbeeld bij verwaarlozing of mishandeling of als contact met de ouder in strijd is met het belang van het kind¹⁷.

De Staatscommissie Herijking Ouderschap onderkent de onzekerheid voor het pleegkind als het gezag over het kind niet wordt uitgeoefend door degene(n) die de dagelijkse zorg voor hem heeft/hebben. ‘Op dit moment bestaat nog geen mogelijkheid om de voogdij gedeeltelijk aan pleegouders over te dragen, maar daar bestaat wel behoefte aan.’ Wel is het reeds mogelijk om pleegouders tijdelijk de voogdij te geven na tijdelijke schorsing van de gezag van de ouders. Daarnaast benoemt de Staatscommissie de mogelijkheid voor ‘eenvoudige adoptie’, waarbij de reeds bestaande familierechtelijke betrekkingen behouden blijven, maar ook familierechtelijke relaties gevestigd worden met pleegouders (‘andere personen’).¹⁸

Conclusie

In de wetsartikelen in het Burgerlijk Wetboek en in artikelen van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind zijn voldoende mogelijkheden geschapen om het ontwikkelingsbelang van het kind te kunnen beschermen als het kind in een problematische opvoedingssituatie verkeert bij zijn ouders, waar hij zich niet conform zijn capaciteiten kan ontwikkelen.

In art. 1: 247 BW wordt gesteld dat de ouder de plicht en het recht heeft zijn kind te verzorgen en op te voeden. Hieronder wordt verstaan: de zorg en de verantwoordelijkheid

16 Art 3 van het IVRK: “.....the best interests of the child shall be a primary consideration.”

17 Ruitenbergh, G.C.A.M. (2003). *Het Internationaal Kinderrechtenverdrag in de Nederlands rechtspraak*. Amsterdam: SWP

18 Staatscommissie Herijking Ouderschap (2016). *Kind en ouders in de 21^e eeuw*. Den Haag: Druk: Xerox/OBT. Hst 9., resp. p.p. 323 en 435. Zie ook: Punselie, E.C.C. (2006) *Voor een pleegkind met recht een toekomst*. Kluwer, m.n. Hst 3 en Hst. 8.

voor het geestelijke en lichamelijk welzijn en de veiligheid van zijn kind, alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid.

Geconcludeerd kan worden dat het recht van de ouder is gebonden aan het kind en hierdoor geen op zichzelfstaand recht is. (Zonder kind bestaat geen 'recht van de ouder'). Het recht van het kind op zorg en opvoeding is wél een op zichzelfstaand recht omdat het kind zonder zorg niet overleeft. Het recht van de ouder is secundair t.o.v. het recht van het kind. Het recht van de ouder moet steeds gezien worden in het licht van de vraag of de ouder voldoende zorg draagt voor het kind. Na een uithuisplaatsing is de vraag of, en zo ja wanneer, de ouder weer zorg en verantwoordelijkheid voor het kind kan dragen en de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid kan bevorderen *op een voor het kind adequate termijn* - zoals ook in art.1: 266 BW is verwoord.

In de wetgeving is het kind-perspectief leidend geworden. De wet biedt – meer dan voorheen - mogelijkheden om beslissingen te nemen die het ontwikkelingsbelang van het kind ten goede kunnen komen.

3. Pedagogisch kader

3.1. Voorwaarden voor adequate ontwikkeling

Uit bijna een eeuw wetenschappelijk onderzoek naar de ontwikkeling van kinderen in problematische opvoedingssituaties, bij ouders, bij adopties en bij pleeggezinplaatsingen, blijkt de belangrijkste factor voor een adequate ontwikkeling te zijn: de aard van gehechtheidsrelatie van een kind aan een primaire verzorger – ouder, stiefouder, adoptieouder of pleegouder.¹⁹

Twee biologische processen bepalen de manier waarop de aangeboren capaciteit tot hechten zich kan ontwikkelen.

a. De ontwikkeling van de hersenen

De ontwikkeling van de hersenen is een biologisch proces. In de eerste vijf jaren van het leven worden de basale verbindingen tussen de hersencellen gelegd. De omvang van de hersenen groeit in die jaren tot ongeveer 90% van de volwassen omvang.²⁰

Hoe jonger het kind, hoe meer (ver)vormbaar zijn hersenen zijn omdat de verbindingen tussen de hersencellen nog niet zijn vastgelegd. Bij 0-2 jarigen werkt alleen nog het z.g. 'reptielen-brein', dat prikkels sensomotorisch verwerkt²¹. Het kind reageert op prikkels vanuit zijn eigen lichaam (pijn; honger) en op prikkels uit zijn nog onbekende en beangstigende omgeving ((scherpe) geluiden; (harde) aanraking), maar ook op prikkels die pijn of stress wegnemen. Het heel jonge kind kan nog niet reflecteren. Hij reageert

19 Juffer, F. (2010). *Beslissingen over kinderen in problematische opvoedingssituaties*. Raad voor de Rechtspraak. Research Memoranda, Jrg.6, nr.6.

Oosterman, M. (2007). *Attachment to foster parents*. Enschede: Ipskamp.

Powell, B., Cooper, G., Hoffman, K., & Marvin, B. (2014/16). *De Cirkel van veiligheid-interventie. Het bevorderen van gehechtheid in vroege ouder-kind-relaties*. Amsterdam, Nieuwezijds.

Van IJzendoorn, M.H. (2010). Gehecht aan pleegouders. In: Van den Bergh. P.M. & Weterings, A.M. (Red.) (2010). *Pleegzorg in Perspectief*. Assen: Van Gorcum. Hst. 2.

Weterings, A.M. (2016). Denial of developmental needs of foster-children by Dutch Youth Care. In: Moerland, R., Nelen, H. & J.C.M.Willems (Eds.) (2016). *Denialism and Human Rights*. Cambridge, Antwerp, Portland: Intersentia, Ch. VI, p. 97-118.

Zie ook: de indrukwekkende video: "Still face", waarin het heel jonge kind duidelijk reageert op de gezichtsuitdrukking en de aard van de interactie met de moeder, Edward Tronick, te bekijken op YouTube.

20 Van den Boom, D. (1999). *Ouders op de voorgrond*. Utrecht: Sardes,

21 Struik, A. (2010/13). *Slappende honden wakker maken?* Amsterdam: Pearson.

vanuit zijn 'reptielen brein'. Na het tweede jaar ontwikkelt zich eerst het 'zoogdieren'- of emotionele brein en daarna het mensengerepte brein. Met het mensengerepte brein kan gereflecteerd en afstand genomen worden. Het kind kan dan, bv., alternatieven voor gedrag bedenken. De basis voor emotionele reacties blijft echter het reptielen brein.²² Daarom zijn 'de eerste 1000 dagen' zo belangrijk. Hoe jonger het kind, hoe meer (ver)vormbaar zijn hersenen zijn omdat de verbindingen nog niet zijn vastgelegd. Als het jonge kind geconfronteerd wordt met een prikkel die een eerder ervaren negatieve situatie activeert, valt hij terug in functioneren of gaat zich heel anders gedragen dan verwacht. Zo kan door een gebeurtenis in het heden een eerder negatief ervaren situatie vanuit het reptielenbrein 'getriggerd' worden, waardoor het kind voor zijn pleeg- of adoptie-ouders onbegrijpelijk gedrag gaat vertonen. Het kind associeert de huidige ervaring met de vroegere ervaringen. Worden de angsten en stress bij het heel jonge kind niet weggenomen dan kan dit tot in de volwassenheid tot problemen leiden.²³

b. Het kind wil overleven

Het jonge kind is afhankelijk van een verzorger wil hij kunnen overleven. Hij moet dus bewerkstelligen dat hij een verzorger bij zich krijgt én houdt. Het kind doet dit middels zijn gedrag (glimlachen, huilen, vastklampen, achterna lopen). Dit is een *biologisch* bepaald proces. Het is biologische noodzaak dat het jonge kind zich richt op een persoon die hem zorg geeft. Als de primaire verzorger het kind duurzaam de aandacht en zorg geeft die hij nodig heeft, bv. geruststelling bij stress, voelt het kind zich veilig en prettig bij deze persoon. Het kind gaat zich richten op deze persoon en zich aan hem hechten omdat deze persoon betekenis heeft voor het kind in zijn dagelijks leven. Een bloedband is hier niet voor nodig.

Ook als die zorg niet adequaat of voldoende is, hecht het jonge kind zich aan zijn verzorger omdat hij niet anders kan. Deze vorm van gehechtheid biedt het kind echter een niet voldoende veilige basis voor zijn ontwikkeling. Als het kind niet consistent en/of voortdurend door anderen verzorgd wordt, worden de verbindingen tussen zijn hersencellen steeds op een andere manier gestimuleerd en onvoldoende volgens een bepaald patroon gelegd. De wereld blijft 'onbegrijpelijk' en chaotisch voor het kind. De capaciteit tot hechten, zijn gedrag richten naar een specifieke persoon, raakt verstoord.

3.2. Ontwikkeling van de capaciteit tot hechten

Het kind uit zijn gevoelens in zijn gedrag. Als een primaire verzorger hierop reageert met sensitiviteit (aanvoelend en begrijpend) en responsiviteit (de signalen van het kind

²² Struik, A.(2010/13). Zie vorige noot. De eerste 1000 dagen zijn cruciaal voor de ontwikkeling van de hersenen. Het heel jonge kind ervaart prikkels vanuit zijn lichaam en vanuit de wereld om hem heen als stress omdat hij niet weet wat de signalen betekenen. Deze stress wordt verminderd of weggenomen door de manier waarop zijn primaire verzorger hem geruststelt en hem geeft wat nodig is. Als de situatie door het kind als veilig wordt ervaren, werken de grote hersenen het beste. Zie ook het voorstel van minister H. de Jonge (VWS) om een landelijk actieprogramma te starten voor heel jonge kinderen ('De eerste 1000 dagen zijn belangrijk.') Bericht NJi d.d. 12-2-18.

²³ Zie bv., het gegeven dat een kwart van 180 tot TBS-veroordeelden in de eerste drie jaar van hun leven verwaarloosd en/of mishandeld waren. Van Nieuwenhuizen, Ch., Bogaerts, S. De Ruiter, E.A.W., Bongers, I.L., Coppens, M. & Meijers, R.A.A.C. (2011). *TBS-behandeling geprofileerd*. Den Haag: WODC. Ministerie van Veiligheid en Justitie. Zie ook de uitgebreide literatuur over de ACE, Adverse childhood Experiences, en de soms levenslange gevolgen daarvan, o.a. in het artikel van J.C.M. Willems (2017) Hoe kindermishandeling terug te dringen? In: *Jeugdbeleid* Vol. 11, nr 2, p. 131-138 en nr. 3 p. 191-202, en

<https://www.researchgate.net/publications/311595455>.

adequaat beantwoordend en structurerend), worden de emoties van het kind begrensd en stress weggenomen. Veilige gehechtheid van het kind ontstaat in het interactieproces tussen de primaire verzorger en het kind als deze persoon *duurzaam* sensitief en consistent ingaat op de signalen van het kind. De wereld wordt voor het kind emotioneel veilig gemaakt door de geboden structuur, begrenzing en disciplineren (opvoeding) die de primaire verzorger biedt.²⁴ Het kind gaat leiding en gezag van de primaire verzorger aanvaarden omdat hij diens aandacht en zorg wil behouden. Hij gaat zich selectief richten op en veilig hechten aan een specifieke persoon omdat het kind ervaart dat hij van deze persoon krijgt wat hij nodig heeft en dat deze persoon hem emotionele veiligheid biedt. Zonder structuur, zonder kaders voor gedrag, zonder opvoeding, blijft de wereld voor het kind chaotisch en beangstigend. Het kind blijft dan overgeleverd aan zijn impulsen, weet niet hoe deze te reguleren en weet ook niet hoe te reageren op impulsen uit de wereld om hem heen. Zonder liefde is opvoeding niet adequaat, maar zonder opvoeding (het leren van grenzen) kan geen veilige gehechtheid ontstaan vanwege de onveilige situatie die op die manier voor het kind ontstaat. Door duurzame consequente liefdevolle structureren en disciplineren kan het kind een '*gehechtheids- en opvoedingsrelatie*' met zijn primaire verzorger ontwikkelen.²⁵ Door 'liefde en leiding' leert het kind om te gaan met zijn eigen gevoelens en stress, maar krijgt ook oog voor gevoelens van anderen. In de duurzame interactie tussen kind en primaire verzorger(s)²⁶ kan het kind een *intern werkmodel ontwikkelen* voor het aangaan en onderhouden van sociale relaties en vertrouwen opbouwen in de ander en in zichzelf²⁷. Dit zijn de twee pijlers voor de persoonlijkheidsontwikkeling. Een bloedband kan de interactie met het kind *voor de ouder* emotioneel vergemakkelijken, maar vanuit het jonge kind betekent de bloedband in dit opzicht niets.

3.3 Loyaliteit

Een probleem bij de overweging een pleegkind terug te plaatsen bij zijn ouder zijn de binnen de jeugdzorg gehanteerde opvattingen over de loyaliteit van het kind. Aangenomen wordt dat een bloedband tussen ouder en kind als vanzelf gehechtheid en loyaliteit van het kind aan de ouder te weeg brengt en het kind – dus – altijd loyaal is en blijft aan zijn ouder. Men kan jarenlang blijven streven naar terugplaatsing van het

24 Juffer, F. (2010) *Beslissingen over kinderen in problematische opvoedingssituaties*. Raad voor de Rechtspraak. Research Memoranda, Jrg.6, nr.6.

25 Door Weterings is het woord 'opvoeding' toegevoegd aan de gehechtheidsrelatie omdat zonder disciplineren, kaders voor gedrag, de wereld onvoldoende veilig wordt. Zie Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (2007). *Pleegzorg, jeugdzorg voor het kind*. Utrecht: Agiel, Hst.4. Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (Red.) (2010) *Pleegzorg in perspectief*. Assen: Van Gorcum. Hst. Hst. 4 en 5. De lijst voor Gehechtheids- en Opvoedingsrelatie uit het Pedagogisch Signalerings-Instrumentarium (Weterings & Van den Bergh (2006-2016) is gebaseerd op het werk van Zeanah, Boris en medewerkers, 2004 en 2005 en op de AACAP-Richtlijn (2006). Zeanah, Ch.H., Berlin, L.J. & Boris, N.W (2011) Practitioner review: Clinical applications of attachment theory and research for infants and young children. In: *Journal Child-psychology-Psychiatry*, p.p. 819-833.

26 Het kind kan zich aan meerdere personen tegelijk hechten, maar er is sprake van hiërarchie in gehechtheidsrelaties. (Juffer, F. zie noot 24.) Een selectieve gehechtheidsrelatie kan het kind slechts met twee tot vier personen tegelijk hebben. Verplaatsingen van een kind dat pleegkind is geworden, belemmeren het aangaan van een selectieve gehechtheidsrelatie met een primaire verzorger. Zie ook: Unrau, Y.A., Sieta, J.R. & Putney, K.S. (2008). Former foster youth remember multiple placement moves: a journey of loss and hope. In: *Children and youth Services Review*, 30, p. 1256-1266.

27 Van IJzendoorn, M.H.(1994). *Gehechtheid van ouders en kinderen*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

pleegkind omdat men dat beschouwt als 'het belang van het kind'. Hoewel een begrijpelijke gedachte, zijn hier vanuit de wetenschap echter onvoldoende argumenten voor.

De kwestie van de loyaliteit is complex en er is weinig onderzoek gedaan naar de aard en de betekenis van loyaliteit. Twee vormen van loyaliteit van het kind aan de ouder kunnen onderscheiden worden ²⁸.

a. Existentiële loyaliteit. Dit is de loyaliteit die ontstaat door de bloedband van het kind met zijn ouders en familie. Het kind heeft zijn bestaan ontvangen van zijn ouders. De identiteit van het kind wordt door de afstammingsrelatie met de ouders en familie-leden voor een deel bepaald, o.a.. tot uiting komend in erfelijke eigenschappen en in het gedachtengoed van een familie.

Existentiële loyaliteit gaat voor kinderen pas een rol spelen als hun hersenen voldoende zijn ontwikkeld om te kunnen reflecteren – als het 'mensenbrein' gaat ontstaan. "In de basisschoolleeftijd kunnen de drie – eerder genoemde - breinen al redelijk goed functioneren, maar zij ontwikkelen verder tot in de volwassene leeftijd.²⁹ De existentiële loyaliteit is belangrijk voor kind – en volwassene – omdat de afstamming een rol speelt bij het identiteitsgevoel. Dit wordt extra duidelijk beleefd als het kind niet weet van welke personen hij afstamt en waarom hij niet bij zijn ouders kan of kon opgroeien. Een kind betreft dit niet-weten vrijwel altijd op een negatieve wijze op zichzelf als 'niet de moeite waard' zijn, 'weggedaan' of 'weggegeven' te zijn.

b. Emotionele loyaliteit.

In een veilige gehechtheidsrelatie van het kind met een primaire verzorger voelt het kind zich emotioneel aan deze persoon gebonden en wordt loyaal t.o.v. hem. Uit het voorgaande is naar voren gekomen dat veilige gehechtheid ontstaat door adequate interactie van de primaire verzorger met het kind. Dit kan benoemd worden als: emotionele loyaliteit van het kind t.o.v. de primaire verzorger die de ouder kan zijn maar ook een stief-, adoptie- of pleegouder. (In de praktijk van de jeugdhulpverlening wordt dit onderscheid veelal niet gemaakt, omdat bij de meeste kinderen existentiële en emotionele loyaliteit als vanzelfsprekend samenvallen in de relatie van het kind t.o.v. de biologische ouder.

Als een kind opgroeit bij zijn ouders weet het kind dat hij afstamt van zijn ouders en door een bloedband met hen is verbonden. De existentiële verbondenheid krijgt een emotionele lading als de ouder emotioneel gericht is op het kind en hem passende liefde en leiding geeft. De existentiële en de emotionele loyaliteit vormen één geheel bij een kind dat opgroeit in een goede opvoedingssituatie bij zijn ouder.

Bij een pleegkind zijn existentiële en emotionele loyaliteit van elkaar gescheiden en is emotionele loyaliteit van het kind aan zijn ouder niet vanzelfsprekend. Naarmate het kind langer in een goed pleeggezin woont, wordt hij emotioneel loyaal aan zijn pleegouders en kan de emotionele loyaliteit aan de ouder verminderen of bijna geen rol meer spelen. ³⁰

De Hongaarse gezinstherapeut, Boszormenyi-Nagy³¹, heeft ook twee vormen van loyaliteit onderscheiden. Naast existentiële loyaliteit tussen ouder en kind, benoemt Nagy 'verworven loyaliteit'. De ouder verwerft loyaliteit van het kind door liefdevolle zorg voor

28 Weterings, A.M. & Van den Bergh, P.M. (2012). De stem van het pleegkind. In: *FJR*, Jrg. 34 nr. 1, p.12-20.

29 Struijk, A. (2010/13). *Slapende honden wakker maken?* Amsterdam, Pearson, p.27 e.v..

30 Zie eerder genoemd artikel 'De stem van het pleegkind', van Weterings en Van den Bergh in *FJR*.

31 Boszormenyi-Nagy, I. & Krasner, B.R. (1986) *Between give and take*. New York: Bruner Mazel.

zijn kind.

Nagy definieert loyaliteit vanuit de ouder: de ouder verwerft door zijn zorg de loyaliteit van het kind. De opsteller van deze Nota (Weterings) formuleert emotionele loyaliteit vanuit het kind, die van een andere orde is dan verworven loyaliteit van de ouder.

Nagy ziet dat de ouder loyaliteit van het kind 'terug' krijgt als de ouder goed voor hem zorgt. Dit komt inhoudelijk overeen met het ontstaan van een gehechtheid vanuit het kind. Binnen de jeugdbescherming geven ouders altijd wel enige zorg aan het kind – of hebben dat gedaan. De ouder kan zich wèl emotioneel loyaal verbonden voelen met het kind, ook al zorgt hij niet of niet voldoende voor hem. Voor de ouder is het niet nodig steeds in de nabijheid van het kind te zijn om zich loyaal te blijven voelen aan het kind. Voor het jonge kind is het wel nodig dat de ouder nabij is. Hij heeft de nabijheid van de ouder nodig om zich veilig te voelen en daardoor loyaliteit t.o.v. de ouder te gaan voelen. De aard van de loyaliteit van de ouders is niet te vergelijken met de loyaliteit vanuit het kind naar de ouder.

Binnen de jeugdzorg en jeugdbescherming wordt nauwelijks onderscheid gemaakt tussen existentiële en emotionele loyaliteit vanuit het kind. Meestal wordt aangenomen dat het kind altijd emotioneel loyaal is en blijft aan zijn ouder. Vanwege deze redenering kan binnen de kindbescherming een valkuil in beleid ontstaan. Bij de aanname dat een uithuisgeplaatst kind altijd emotioneel loyaal blijft aan zijn ouder, kan de idee ontstaan dat bij voortduring gewerkt moet worden aan mogelijkheden om een terugplaatsing bij (een van) de ouders tot stand te brengen 'omdat het kind zijn ouder nodig heeft'. Een terugplaatsing blijft dan altijd 'open'. Dit leidt voor het kind tot leven in de eerder genoemde 'eindeloze tijdelijkheid'. Het kind krijgt geen gelegenheid een duurzame gehechtheids- en opvoedingsrelatie aan te gaan met een primaire verzorger.

In de praktijk blijkt dat adoptiekinderen en langdurig geplaatste pleegkinderen een gehechtheids- en opvoedingsrelatie aangaan met hun adoptie- of pleegouders. De ouder wordt minder belangrijk. Wel kan het kind naar de ouder blijven vragen om helderheid te krijgen over zijn identiteit, over de reden waarom hij niet door de ouder is opgevoed en/of uit betrokkenheid op de ouder als deze wel liefdevol gezorgd heeft (maar niet niet adequaat genoeg).

Met name het jonge uithuisgeplaatste kind blijkt na jaren bij pleegouders te hebben gewoond, niet meer zo emotioneel gebonden en loyaal is aan zijn ouder. Dat is, bv., te merken als het pleegkind niet graag bij de ouder op bezoek gaat, bij een bezoek weinig aangehaald wil worden, nauwelijks luistert naar de ouder en/of geen positieve verhalen vertelt over een bezoek aan de ouder. Het pleegkind kan ook terugvallen in functioneren na een bezoek, bv. omdat de ouder niet adequaat genoeg met het kind omgaat, omdat de nabijheid van de ouder negatieve associaties oproept van de de situatie thuis vóór de uithuisplaatsing en/of omdat het kind bang wordt zijn pleegouders te verliezen als hij frequent bij zijn ouder op bezoek moet gaan.

Binnen de kindbescherming is het daarom nodig onderscheid te maken tussen de aard van de loyaliteit van de ouder en de aard van de loyaliteit van het kind. Bij het bepalen van beleid ten behoeve van het kind ligt het voor de hand de emotionele loyaliteiten van het kind als uitgangspunt te nemen – en niet die van de ouder – omdat het kind alleen zich adequaat kan ontwikkelen bij emotionele loyaliteit (verbondenheid) met (tenminste) een primaire verzorger.

Voor het kind geldt:

- Existentiële loyaliteit is *altijd aanwezig* en is verbonden aan de bloedband met de ouder

en familie. Het betreft de loyaliteit aan zijn afkomst – *het weten* van zijn afstamming, erfelijke eigenschappen, kennis over zijn ouders en zijn familie, e.d..

- Emotionele loyaliteit aan een persoon *ontstaat en groeit* door adequate en liefdevolle zorg van deze persoon voor het kind en is niet gebonden aan een bloedband.

Bij terugplaatsingen zal geobserveerd moeten worden in welke mate het kind emotioneel loyaal en gebonden is aan de ouder.

3.4. Emotionele situatie van een kind in een pleeggezin

Een plaatsing in een pleeggezin is in principe van tijdelijke aard. Het kind wordt bij pleegouders geplaatst om de ouder te ontlasten van de dagelijkse zorg voor het kind en de ouder te ondersteunen bij zijn problemen totdat hij het kind weer kan opvoeden. Na de uithuisplaatsing weet het kind niet hoelang hij in dat pleeggezin zal blijven, of hij weer naar andere pleegouders zal gaan, bij zijn vader zal gaan wonen, of bij zijn moeder, misschien bij hen beiden of misschien bij een van zijn ouders met een nieuwe partner, maar misschien ook in een internaat. Een pleegkind leeft in 'eindeloze tijdelijkheid', niet wetend wie hij kan vertrouwen en op wie hij zich kan verlaten. Dit tast het vermogen de ander te vertrouwen aan maar ook het vertrouwen in zichzelf. Het kind is immers voor niemand 'de moeite waard'. De persoon die voor hem zorgt kan ieder moment weer uit zijn leven vertrekken. Het kind staat in feite emotioneel alleen. Het kind gaat zich afsluiten voor emotionele relaties en zich richten op datgene wat hij wil hebben of krijgen. Duurzame relaties aan kunnen en durven gaan wordt steeds moeilijker.

3.5 Consequenties van het theoretisch kader voor de opzet van het PBM

Op basis van de wetenschap over het ontwikkelingsbelang van een kind kan geconcludeerd worden dat een duurzame gehechtheid van een kind aan zijn primaire verzorgers noodzakelijk is wil zijn persoonlijkheid zich adequaat kunnen ontwikkelen.

Het PBM-terugplaatsingstraject is gericht op het duidelijk maken van het perspectief van een pleegkind op een duurzame selectieve gehechtheids- en opvoedingsrelatie binnen een voor de ontwikkeling van het kind aanvaardbare termijn.

In pleegzorgsituaties binnen het vrijwillig hulpverleningskader en een OTS kan een kind 'eindeloos' moeten wachten op een duidelijk perspectief om de volgende redenen.

– Bij een 'vrijwillige' plaatsing is geen kader aanwezig waarbinnen een opvoedingsperspectief voor een pleegkind mogelijk gemaakt kan worden.

– In het kader van een OTS kan een pleeggezinplaatsing 'eindeloos' voortgezet worden omdat een OTS bedoeld is om de ouders zelf weer de verantwoordelijkheid voor de zorg en opvoeding van het kind te laten dragen – en dus gericht is op terugplaatsing van het pleegkind.

– In het kader van gezagsbeëindiging van de ouders wordt door een Gecertificeerde Instelling een voogd benoemd. De kans op een terugplaatsing is dan klein.

Zoals gezegd, heeft onzekerheid voor het kind over de vraag op welke persoon het kind zich kan verlaten, een negatief effect op zijn ontwikkeling. Het kind kan emotionele bestaanszekerheid gegeven worden door gezagsbeëindiging van de ouders op een voor de ontwikkeling van het kind aanvaardbare termijn (art. 1: 266 lid 1 BW).

Tijdens een PBM-terugplaatsingstraject wordt nagegaan of vanuit het kind start is een positieve gehechtheids- en opvoedingsrelatie met de ouder is gaan ontstaan. Een tijdelijke terugplaatsing wordt niet beoogd, daar het kind dan in een onduidelijke opvoedings situatie blijft leven. Een advies tot terugplaatsing houdt in: een permanente

terugplaatsing is naar verwachting mogelijk.

Als terugplaatsing van het kind niet mogelijk blijkt, dan zal het opvoedingsbesluit genomen moeten worden dat het kind opgroeit bij pleegouders.³² In die situatie zal het gezag van de ouders moeten worden beëindigd.

Voor het bepalen van aard en frequentie van bezoeken voor kinderen die zullen opgroeien in een pleeggezin zal het recht van de ouder op contact met het kind inhoud gegeven moeten worden aan de hand van de vraag of de bezoeken bijdraagt aan de ontwikkeling van het kind.³³

Op basis van de informatie over de opvoedingssituatie bij de pleegouders kan eveneens geconcludeerd worden of het kind in dit pleeggezin kan blijven wonen als de pleegouders daartoe bereid zouden zijn.

32 Plaatsing in een gezinshuis is ook mogelijk als het kind bij deze gezinshuisouders kan blijven wonen tot zijn volwassenheid.

33 Uit onderzoek naar de validiteit van het PSI, Pedagogisch SignaleringsInstrumentarium, blijkt o.a. dat er een significante correlatie is tussen 'Problemen bij het verloop van de contacten met de moeder' en 'Problemen in de gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met de pleegouders'. Sitskoorn, A. *De validiteit van het PSI-P, het PSI voor het Pleeggezin*. Leiden: Universiteit Leiden, Afd.Orthopedagogiek, MA Scriptie.

Hoofdstuk III

Uitvoeringspraktijk van het PBM-terugplaatsingstraject

1. Uitgangspunten van de Uitvoeringspraktijk van het PBM-terugplaatsingstraject

1. Een verzoek om een PBM-terugplaatsingstraject

Een verzoek om een PBM-terugplaatsingstraject in te zetten kan gedaan worden door de Gecertificeerde Instelling aan een Pleegzorgaanbieder. De Pleegzorgaanbieder kan echter ook het initiatief daartoe nemen, maar heeft instemming van de (gezins)voogd nodig om een PBM-traject te kunnen starten. Daarnaast kan de rechter aan een GI een PBM-terugplaatsingstraject opleggen om het opvoedingsperspectief voor het kind te bepalen.

2. Kinderbeschermingsmaatregel.

Het intensieve terugplaatsingstraject volgens de principes van het Pedagogisch **Beslis-**Model (PBM) wordt uitgevoerd in het kader van een kindbeschermingsmaatregel - een ondertoezichtstelling of een voogdijmaatregel als de moeder bij de geboorte van het kind minderjarig was.³⁴ Hiermee kan voorkomen worden dat het traject als vrijblijvend kan worden opgevat en/of door de ouder op ieder moment kan worden stopgezet als hij dat wenselijk vindt.

Overwogen zou kunnen worden om een traject in het vrijwillig kader te starten en een verzoek tot het uitspreken van een ondertoezichtstelling in te laten dienen door Raad voor de Kinderbescherming als de ouder het traject wil gaan stopzetten. Dit vertraagt echter op zijn minst het terugplaatsingstraject, hetgeen niet in het belang van het kind is. Ook kunnen de ouders gaan verhuizen. Alle tijd en inzet van gezinsvoogd, pleegzorgwerker, hulpverleners en gedragsdeskundigen zijn dan te vergeefs geweest.

3. Inzet van een PBM-traject.

Een kind kan niet wachten om opgevoed te worden. Het PBM-traject wordt *bij voorkeur* ingezet binnen een jaar na de uithuisplaatsing. In dat geval heeft het kind nog een bepaalde emotionele binding met zijn ouder waarop voortgebouwd kan worden. Ook kan een trauma voorkomen worden omdat het kind in dat geval waarschijnlijk nog geen

34 De Kinderombudsvrouw, Prof.Dr.M.Kalverboer, pleit voor het sneller laten uitspreken van een kindbeschermingsmaatregel: "Er wordt te lang doorgemodderd in het vrijwillige kader" (Kinderrechten-monitor, 2016, p. 43).

diepgaande gehechtheids- en opvoedingsrelatie met een pleegouder zal hebben ontwikkeld.³⁵ Bij terugplaatsing zal een trauma door verlies van de pleegouder dan meestal kunnen worden voorkomen.

Een PBM-terugplaatsingsstraject kan ook ingezet worden na een langer verblijf bij de pleegouders indien het opvoedingsperspectief van het kind nog steeds niet duidelijk is. (In het PBM-project bleken de meeste kinderen ongeveer twee jaar of langer uit huis geplaatst te zijn en sommige van hen reeds 5 à 6 jaar.

4. Intensief traject.

Een PBM-terugplaatsingsstraject is intensief voor alle betrokkenen. – Het kind bezoekt de ouder thuis een dag in de week.

- Het traject duurt in principe een half jaar. In deze tijd zal verbetering van de omgang kind-ouder te constateren moeten zijn.
- De ouder wordt tijdens het gehele bezoek begeleid bij de verzorging en bij de omgang met het kind door een daartoe opgeleide ambulante hulpverlener.
- De pleegouders worden intensief betrokken bij het traject.

Zie verder paragraaf 2: Gang van zaken bij een BPM-traject.

5. Voorwaarden voor deelname aan een PBM-traject.

Om voor het kind een reële kans te creëren dat een terugplaatsingsstraject een positief resultaat kan hebben, worden de volgende voorwaarden aan de ouder gesteld.

- De ouder moet zelfstandig wonen en zelfstandig een huishouden kunnen voeren.
- Als de ouder getrouwd is of samenwoont, dan zal deze partner tenminste bij 65% van de begeleide bezoeken aanwezig moeten zijn omdat ook hij, of zij, een primaire verzorger van het kind wordt als het kind bij de ouder gaat wonen.
- Een IQ van 50-70 is een contra-indicatie voor de inzet van het PBM (verstandelijk gehandicapt) terwijl een IQ van 70-85 (verstandelijke beperking) als een risicofactor beschouwd moet worden.³⁶ Voor verstandelijk beperkte of verstandelijk gehandicapte mensen is het moeilijk te anticiperen op gebeurtenissen. Daarnaast is het moeilijk voor hen om nieuw geleerde vaardigheden toe te passen in situaties die zij niet kennen. Dit kan met name bij de verzorging en opvoeding van jonge kinderen een probleem worden omdat zij snel veranderen.
- Een contra-indicatie is: ernstige psychische problemen waardoor de ouder niet goed kan functioneren.
- Een contra-indicatie is: het kind heeft (vrijwel) nooit bij de ouder gewoond en kent hem niet of nauwelijks.
- Contra-indicaties zijn: drugs- en/of alcoholverslaving en ernstige agressiviteit.

6. Coördinator.

Een gedragsdeskundige van de Pleegzorgaanbieder coördineert het PBM-project³⁷. De coördinator is de centrale persoon bij de gang van zaken tijdens de PBM-trajecten.

7. De (gezins)voogd.

De (gezins)voogd heeft de gezagspositie binnen het traject. De coördinator overlegt met

35 Een kind dat jonger dan twee jaar in het pleeggezin is gekomen, zal meestal wel een gehechtheids-enopvoedingsrelatie met een pleegouder gaan ontwikkelen vanwege zijn volledige afhankelijkheid van een primaire verzorger om te kunnen overleven. Dit kan een contra-indicatie zijn voor een terugplaatsing.

36 Zie o.a. Delfos, M. (1996) *Kinderen in ontwikkeling*. Lisse: Swets & Zeitlinger.

37 Drs.M. Bakker, gedragswetenschapper van Sterk Huis – voorheen Kompaan en de Bocht - te Goirle heeft vanaf 2011 het PBM-project gecoördineerd.

de gezinsvoogd, met de pleegzorgwerker en de gedragsdeskundige die het betreffende pleeggezin begeleiden, met de hulpverlener van de ouder als deze een specifieke begeleider heeft, en met de ambulante hulpverlener die de bezoeken van het kind aan de ouders binnen het PBM-terugplaatsingstraject begeleidt. De gezinsvoogd, resp. de GI, neemt vervolgens het besluit dat met het PBM-traject gestart kan worden.

Het bovengenoemde multidisciplinaire team heeft gedurende het terugplaatsingstraject regelmatig overleg over de voortgang, met name als aanpassingen nodig blijken. (Indien nodig, vindt ook overleg plaats tussen de coördinator en de forensisch rapporteur.

8. Forensisch rapporteur.

De bovengenoemde hulpverleners zijn allen betrokken op de pleegouders, de ouders en/of het kind. Dit kan hun mening beïnvloeden. In het PBM-project is daarom gekozen voor een onafhankelijke beoordelaar, een forensisch rapporteur, die de te verkrijgen gegevens over het verloop van het traject analyseert en verwerkt in een rapport over de Taxatie van de Opvoedingssituatie (TOS-rapport). De forensisch rapporteur geeft in het TOS-rapport het advies over 'wel of geen terugplaatsing'. Hierbij worden ook, voor beide situaties, adviezen voor begeleiding gegeven m.b.t. de volgende onderwerpen:

- begeleiding van de ouders als hun kind wordt teruggeplaatst.
- begeleiding van het pleeggezin als het kind niet teruggeplaatst kan worden.
- begeleiding van de ouders, als het kind niet wordt teruggeplaatst.
- frequentie en vorm van de bezoeken van het kind aan de ouder als het kind in een pleeggezin zal opgroeien.
- zo nodig: overplaatsing naar een ander pleeggezin.

(Zie voor beschrijving van de taak van een forensisch rapporteur: Hst. IV.)

9. Akkoord (gezins)voogd.

Gezien de intensiviteit van het traject voor kind, ouders en pleegouders, de intensieve begeleiding, de betrokkenheid van (gezins)voogd, begeleiders, gedragsdeskundigen, de hoeveelheid aan verkregen gegevens, de uitgebreide onafhankelijke rapportage in het TOS-rapport (gemiddeld 50 pagina's) en het geregelde overleg met de (gezins)voogd met de coördinator en de PBM-begeleider, ook over het concept van het TOS-rapport, gaat de (gezins)voogd in principe akkoord met de adviezen in het TOS-rapport.³⁸

10. TOS-rapport is een Processtuk.

De (gezins)voogd zendt het TOS-rapport aan de rechtbank als een door de Gecertificeerde Instelling ingebracht processtuk.

2. Gang van zaken bij de Uitvoeringspraktijk van het PBM-terugplaatsingstraject

a. Om de begeleiding van de omgang tussen ouder en kind in de thuissituatie tijdens het terugplaatsingstraject te kunnen laten aansluiten op de situatie vóór de uithuisplaatsing, worden aan het begin van het traject 3 à 4 diagnostische interviews gehouden met de ouders. De vraaggesprekken worden gehouden aan de hand van 5-9 signaleringslijsten (SL's) uit het PSI, Pedagogisch SignaleringsInstrumentarium, PSI³⁹

38 Dit is in de jaren 2011-2015, op een geval na, ook gebeurd. In de jaren daarna was dat herhaaldelijk niet meer het geval vanwege de transitie van de jeugdzorg naar de gemeenten en de ingrijpende veranderingen in de samenstelling van de teams van de GI, gepaard gaande met, niet onderbouwde, 'andere visies'.

39 PSI, Pedagogische SignaleringsInstrumentarium, PSI (A.M.Weterings & P.M.Van den Bergh, 2006-2016. Leiden: Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek. Zie verder: Bijlage 1.

De lijsten bestaan uit vaste vragen, waarop ouders hun eigen antwoorden kunnen geven. De ambulant hulpverlener die het traject gaat begeleiden, neemt de vragenlijsten af en schrijft de antwoorden zo letterlijk mogelijk op. De forensisch rapporteur beoordeelt de antwoorden aan de hand van de bijbehorende beoordelings- of wegingslijsten. Ter validering wordt door de ouder ook de SDQ over het kind (vanaf 3 jaar) ingevuld (zie Bijlage 1).

b. Een PBM-terugplaatsingstraject bestaat uit een wekelijks bezoek van het kind aan de ouder thuis gedurende een half jaar. Het eerste bezoek vindt plaats bij de pleegouders thuis en duurt 2 uur. Daarna vinden alle bezoeken plaats bij de ouders thuis. Duur van de bezoeken: 1 x 2 uur, 4 x 4 uur en daarna 7 uur. Bij de bezoeken van 7 uur kan ook een speeltuin-, dierentuin of zwembad plaats vinden. In ieder geval zal een maaltijd deel uit moeten maken van een bezoek.

De ouder wordt gedurende het gehele bezoek begeleid. Op deze wijze wordt de ouder een reële kans gegeven om zich een adequate manier van omgang met het kind eigen te maken. Het gedrag van het kind zal in de periode na de uithuisplaatsing veranderd zijn. De ouder krijgt als het ware een ander kind 'terug' dan hij was vóór de uithuisplaatsing. Dit maakt de taak van de ouder extra zwaar.

Het traject kan langer duren dan een half jaar als de basis voor een voldoende veilige gehechtheids- en opvoedingsrelatie wel is gelegd, maar de ouder zelf en/of de begeleider nog niet zeker zijn of de ouder zich de nieuwe manier van omgaan met het kind voldoende eigen heeft gemaakt.

Het traject kan korter duren als het kind na een à twee maanden ernstige terugval gaat vertonen in functioneren. Het opvoedingsbesluit wordt in dat geval: geen terugplaatsing.

c. De bezoeken worden geheel begeleid door een daartoe opgeleide ambulant hulpverlener. De begeleiding is gericht op de verzorging van het kind en op de interactie tussen kind en ouder. (Mogelijk kan tegen het einde van het traject alleen *aan het einde van de dag* 4 uur worden begeleid en geobserveerd.) die eveneens door de ambulant hulpverlener worden geobserveerd en beschreven, waaronder de aanwijzingen die de ambulant hulpverlener aan de ouder geeft tijdens het bezoek.

d. De ambulant hulpverlener maakt verslagen van ieder bezoek, waarin ook zijn aanwijzingen aan de ouder voor de omgang met het kind worden opgenomen.

e. De ambulant hulpverlener vult aan het einde van ieder bezoek een PSI-observatielijst in over de interactie tussen kind en ouder (items m.b.t. het kind en items m.b.t. de ouder).

f. In principe haalt de ouder het kind op bij de pleegouders en brengt hem ook weer naar hen terug.

g. De ambulant hulpverlener gaat gedurende het traject 3 à 4 maal met de ouder mee bij het ophalen en terugbrengen van het kind om te kunnen observeren hoe het kind bij het zien van de ouder, resp. het afscheid nemen, reageert op de ouder en op de pleegouder.

h. Gedurende het traject wordt sinds 2018, indien gewenst, ook 2 à 3 maal Video-Interactie-Begeleiding (VIB) ingezet, aan het begin, in het midden en tegen het einde van het traject. De video-opnames worden door de VIB-supervisor besproken met de ambulant hulpverlener, die de bevindingen vervolgens met de ouder bespreekt.

i. Gedurende het traject observeert de ambulant hulpverlener twee à drie maal de interactie tussen het kind en de pleegouders bij hen thuis.

j. Bij de pleegouders worden door de pleegzorgwerker 6 of 7 lijsten uit het PSI

afgenomen, o.a. over dezelfde onderwerpen als bij de ouders. Ook de antwoorden van de pleegouders worden letterlijk opgeschreven (en eveneens beoordeeld en gescoord door de forensisch rapporteur).

NB. Om een reëel beeld te krijgen van het kind in het pleeggezin, zal hij tenminste ongeveer 6 maanden bij de pleegouders moeten wonen, omdat het kind veelal het eerste half jaar aangepast gedrag vertoont.⁴⁰ (Zo nodig, kunnen de PSI-lijsten dan later in het traject afgenomen worden.)

k. Door de pleegouders wordt eveneens de SDQ, Sterke kanten en moeilijkheden van het kind (vanaf 3 jaar) ingevuld (zie Bijlage 1).

l. De pleegouders vullen na ieder bezoek van het kind aan de ouder een PSI-observatielijst in over het gedrag en functioneren van het kind de avond en dagen na terugkomst van het kind.

m. Tijdens het PBM-traject krijgen de pleegouders, zo nodig, extra ondersteuning van de pleegzorgwerker. Hiervan wordt verslag gelegd.

n. De leerkracht, of de crèche-leiding, vult de PSI-Schoollijst in over het functioneren van het kind op school of crèche. (Dit wordt niet altijd nodig geacht.)

o. De gezinsvoogd stuurt het meest recente OTS-rapport en eventuele andere relevante rapportages naar de forensisch rapporteur (zoals de uitslag van een IQ-test).

p. De PSI-lijsten, de verslagen en de observatie-formulieren worden naar de forensisch rapporteur gestuurd, die het rapport over de Taxatie van de OpvoedingsSituatie, met adviezen opstelt (TOS-rapport). (Zie hoofdstuk IV.)

q. Als de forensisch rapporteur het rapport over de Taxatie van de OpvoedingsSituatie in concept gereed heeft, wordt dit besproken met de coördinator van de PBM-trajecten. Deze bespreekt het TOS-rapport vervolgens met de gezinsvoogd, de ambulant hulpverlener en de pleegzorgwerker. In overleg met de forensisch rapporteur worden eventueel aanvullingen, nadere uitleg, en/of aanpassingen toegevoegd.

r. De coördinator bespreekt het TOS-rapport met de ouder in het bijzijn van de gezinsvoogd en de ambulant hulpverlener en, meestal, ook de pleegzorgwerker.

s. De coördinator bespreekt het TOS-rapport met de pleegouders in het bijzijn van de gezinsvoogd, de ambulant hulpverlener en de pleegzorgwerker.

t. Ouders en pleegouders krijgen het TOS-rapport toegestuurd.

u. Na de besprekingen worden eventuele gewenste verduidelijkingen of aanpassingen met de forensisch rapporteur besproken door de coördinator. Het definitieve TOS-rapport wordt toegestuurd aan de coördinator, die het naar de gezinsvoogd en vervolgens naar de rechtbank verstuurd.

v. Vanuit zijn gezagspositie is de kerntaak van de gezinsvoogd het PBM voor het kind adequaat te laten verlopen en, op basis van het TOS-rapport, een opvoedingsbesluit voor te leggen aan de Raad voor de Kinderbescherming en de Rechtbank. Hij heeft de gezagspositie waardoor hij het beleid kan bepalen in overleg met de Aanbieder van Pleegzorg.

3. Criteria voor besluitvorming op basis van het een PBM-terugplaatsingstraject

3.1 Criteria voor het besluit tot permanente terugplaatsing na een PBM-traject

40 Van Duijn, H, (2009). *Groeien in een pleeggezin*. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek. MA-scriptie.

1. In de interactie tussen kind en ouder moet voldoende vooruitgang zichtbaar zijn. Door de begeleider/observator⁴¹ moet te zien en te merken zijn dat het kind zich in toenemende mate emotioneel positief op de ouder gaat richten en diens gezag aanvaardt. Bij de ouder zal in toenemende mate te zien moeten zijn dat hij de signalen van het kind adequaat beantwoordt en sensitief en responsief omgaat met het kind. Dit houdt in: liefde aan het kind laten merken en hem structuur bieden.
2. De bezoeken verlopen zowel voor de ouder als voor het kind, op een plezierige manier en zonder stress.
3. Het kind vertelt bij terugkomst in het pleeggezin spontaan over de bezoeken en de omgang met de ouder (niet alleen over datgene wat zij gedaan hebben, bv. 'wij zijn naar de speeltuin geweest').
4. Het kind laat geen terugval in functioneren zien ná een bezoek aan de ouder.
5. De ouder moet in staat zijn het kind emotionele bestaanszekerheid te bieden. Dit houdt in dat zijn eigen leven emotioneel en sociaal stabiel is.
6. De ouder zal na de terugplaatsing ondersteuning bij de omgang met zijn kind moeten accepteren, daar niet verwacht kan worden dat de ouder het veranderde kind als vanzelfsprekend kan opvoeden. Bovendien gaat de ouder zeven dagen per week voor het kind zorgen en weer de gehele verantwoordelijkheid voor het kind dragen. Dit is een zware opgave, zeker als het kind al enige jaren uit huis is geweest en de ouder het gedrag van het kind niet meer als vanzelfsprekend begrijpt.
7. De ouder gaat akkoord met contact tussen het kind en zijn ex-pleegouders indien de pleegouders daar voor open staan.

3.2 Criteria voor stabilisering van een permanente pleeggezinplaatsing

NB

Aan het begin van een PBM-terugplaatsingstraject wordt aan de pleegouders gevraagd of zij in principe voor het kind zouden willen blijven zorgen als hij niet teruggeplaatst kan worden bij (een van) de ouders.

1. Bezien zal moeten worden of uit de informatie van de pleegouders en uit de observaties bij de pleegouders, geconcludeerd kan worden dat een (begin van) een gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met zijn huidige pleegouders is ontstaan. Daarnaast zal moeten worden gezien of de opvoedingsvaardigheden van de pleegouders aansluiten op de problemen van het kind. Zo dat niet het geval is, zal een ander pleeggezin gezocht moeten worden.
2. Het onderkennen door de pleegouders van de relevantie van contacten van het kind met de ouder is van belang voor de emotionele- en de identiteits-ontwikkeling van het kind. Het is nodig om de relatie met de ouders voor het kind emotioneel aanvaardbaar te maken door de ouders niet af te wijzen. Voor het kind wordt de positie van de ouder na een terugplaatsingstraject duidelijker als bezoeken – voorlopig – bij de pleegouders thuis plaats vinden en niet in een hoge frequentie (bv. 1 x per 6 weken). Het kind kan op deze manier ervaren dat de bezoeken niet meer gericht zijn op 'gaan wonen bij de ouder'. Afhankelijk van de reacties van het kind kan de frequentie verhoogd worden (bv. 1x per maand). Het kind moet ook de gelegenheid krijgen een eigen leven op te bouwen. Als het

41 In principe zijn twee ambulante hulpverleners bij een PBM-traject betrokken, de 'vaste' begeleider en een tweede hulpverlener tijdens vakantie, verlof of ziekte van de vaste begeleider.

kind én een bezoekenregeling met de vader én een bezoekenregeling met de moeder apart heeft, dan zullen de contacten met ieder van de ouder 1x per twee maanden moeten zijn. Bezoek opleggen en dwingen tot contact verlaagt de kans op een positief emotionele relatie van het kind met de ouder. Naarmate het kind ouder wordt, zal hij zich dan méér tegen contacten gaan verzetten. Dit zal noch voor het kind noch voor de ouder een positieve ontwikkeling zijn.

Als de contacten met de ouder het kind belasten, en als hij terugvalt in functioneren na een bezoek, dan zal de frequentie van de bezoeken verlaagd moeten worden tot (voorlopig) eenmaal per half jaar.

Als het kind broers of zusjes heeft, en ook nog andere familieleden, kan bv. eens per (half) jaar een familiedag georganiseerd worden.

3. Gezagsbeëindiging van de beide ouders is nodig om de conditie te scheppen voor een permanente pleeggezinplaatsing. Voorkomen zal moeten worden dat het opvoedingsperspectief van het kind blijft afhangen van de formulering van de OTS, die gericht is op terugplaatsing naar de ouder.

Bij de overwegingen tot gezagsbeëindiging wordt in de wet de formulering gehanteerd 'op een voor het kind adequate termijn'. Dit betekent: Hoe jonger het kind, hoe korter de termijn voor het nemen van deze beslissing mag zijn daar de hersenen van het jonge kind nog ongevormd zijn en hierdoor ook snel vervormbaar. Dit is in overeenstemming met kennis uit de pedagogiek en psychologie.⁴²

4. Een verzoek tot onderzoek naar de wenselijkheid van gezagsbeëindiging van de beide ouders moet gedaan worden door de Gecertificeerde Instelling aan de Raad voor de Kinderbescherming en, na afronding van het onderzoek, voorgelegd worden aan de rechtbank.⁴³

5. Het is nodig dat de ouder begeleiding krijgt bij het verwerken van het verdriet het kind niet zelf te zullen kunnen opvoeden. Daarnaast is ondersteuning nodig om de ouder te begeleiden bij het aangaan van een andere emotionele relatie met zijn kind.

Door de gezagsbeëindiging komt het leven van een ouder in een ander perspectief te staan. De ouder kan niet meer alleen gericht zijn op een terugplaatsen van zijn kind, maar de ouder kan wel 'de ouder van het kind' zijn door zijn belangstelling en liefde aan het kind te laten merken – en op deze wijze een wezenlijke bijdrage leveren aan de identiteits- en emotionele ontwikkeling van het kind. Daarnaast komt er emotionele 'ruimte' voor andere emoties en ervaringen. De binnen de kinderbescherming gehanteerde uitdrukking: de ouder wordt: 'ouder op afstand' is inadequaar, zowel voor het kind als voor de ouder.

De criteria worden toegelicht in Hoofdstuk IV.

42 Zie ook de steeds frequenter gehoorde en gelezen uitspraak: 'De eerste 1000 dagen van het leven van het kind zijn belangrijk'. In deze periode wordt het fundament gelegd voor de mogelijkheden tot ontwikkeling van het kind.

43 Art. 1: 266 BW. In de jaren 2011-2014 heeft toenmalig Bureau Jeugdzorg Tilburg ook daadwerkelijk verzoeken tot gezagsbeëindiging ingediend bij de Raad voor de Kinderbescherming en de rechtbank.. Zie Evaluatie-rapport PBM 2011-2015, Weterings, A.M. & Van der Reijt, F.A. (2015). Voorschoten: EC Kind in de Pleegzorg. Bij evaluatie van een 20-tal casus is gebleken dat de zekerheid bij de huidige pleegouders te mogen blijven wonen doorgaans een positief effect had op het gedrag en ontwikkeling van het kind. Ook pleegouders kunnen bij de rechtbank een verzoek tot gezagsbeëindiging van de ouders indienen als zijn langer dan een jaar voor het kind hebben gezorgd.

4. Evaluatie van PBM-terugplaatsingstrajecten

Om na te kunnen gaan of het PBM-terugplaatsingstraject heeft bijgedragen tot emotionele bestaanszekerheid van het kind en of zijn ontwikkeling vooruit is gegaan, vindt een evaluatie plaats van de opvoedingssituatie, een à drie jaar na het opvoedingsbesluit.

De gegevens uit de evaluatie kunnen gebruikt worden voor verdere begeleiding van de opvoedingssituatie van het kind.

De evaluaties worden ook gebruikt om na te gaan of, en zo ja, het PBM een goede methode ('evidence based') is om het opvoedingsperspectief te bepalen.

De evaluatie wordt uitgevoerd onder supervisie van het Expertise Centrum Kind in de Pleegzorg,

- ofwel aan de hand van dezelfde PSI-lijsten als bij de start van het PBM zijn gebruikt.
- ofwel middels een telefonisch gesprek met de gezinsvoogd, ambulant begeleider of pleegzorgwerker door de forensisch rapporteur van EC kind in de Pleegzorg of een forensisch rapporteur van een niet-betrokken kinderbeschermingstinstelling, of middels dossier-onderzoek.

Ouders en pleegouders wordt ook hun mening gevraagd over het PBM.

Het Evaluatie-rapport kan worden aangevuld met informatie van de gezinsvoogd en/of betrokken hulpverleners.

Opmerking

Tot op heden zijn 20 evaluaties uitgevoerd door het EC Kind in de Pleegzorg, aan de hand van dezelfde PSI-lijsten als bij de start van de trajecten zijn gebruikt.

Door de aanscherping van de privacy-regels en protocollen wordt het uitvoeren van een evaluatie bemoeilijkt, zo niet onmogelijk, omdat een gezinsvoogd van mening kan zijn dat een evaluatie niet mogelijk is vanwege de privacy van ouders en kind. Evaluatie van teruggeplaatste kinderen zal extra moeilijk worden.

Onderwerpen voor de evaluatie

1. Indien het kind bij (een van) de ouders is teruggeplaatst:

- Is de ontwikkeling van het kind vooruit gegaan?
- Is de interactie ouder-kind adequaat?
- Reageert het kind positief op de ouder in emotioneel opzicht en accepteert het kind het gezag van de ouder?
- Hoe gaat de omgang van het kind met leeftijdgenoten?
- Hoe gaat het met het kind op school?
- Indien de ouders niet samenwonen:
 - Heeft het kind nog contact met zijn andere ouder?
 - Zo nee, hoe komt dat?
 - Zo ja, Hoe frequent zijn de contacten?
 - Hoe lopen deze contacten voor het kind en voor de ouder?
- Heeft het kind nog contact met zijn pleegouders?
 - Zo nee, hoe komt dat?
 - Zo ja, Hoe frequent zijn de contacten?

Hoe lopen deze contacten voor kind, de pleegouders en de ouder?

2. Indien het kind in een pleeggezin opgroeit:

– Woont het kind in het zelfde pleeggezin als tijdens het PBM-terugplaatsingstraject?

 Zo nee: – Wat was daarvan de reden?

 -- Hoelang woont het kind in het huidige pleeggezin?

– Is de ontwikkeling van het kind vooruit gegaan?

– Is de interactie pleegouder-kind adequaat?

– Reageert het kind positief op de pleegouder in emotioneel opzicht en accepteert het kind het gezag van de pleegouders?

– Hoe gaat de omgang van het kind met leeftijdgenoten?

– Hoe gaat het met het kind op school?

– Heeft gezagsbeëindiging van de ouders plaats gevonden?

 Zo nee, wat is daarvan de reden?

 Welk effect heeft dit op de opvoedingssituatie in het pleeggezin?

 Zo ja, op welke datum is de gezagsbeëindiging uitgesproken?

3. Contact met de ouder(s) als het kind in een pleeggezin woont

- Wonen de ouders van het kind samen?
- Zo nee, wanneer zijn zij gescheiden?
- Indien gescheiden: woont de verzorgende ouder samen met een partner?

– Is het in de beleving van het kind (en de ouders) duidelijk dat hij zal opgroeien in het pleeggezin waar hij woont ?

– Met met welke frequentie vinden de contacten met de vader plaats?

– Met met welke frequentie vinden de contacten met de moeder plaats?

– Hoe verlopen de contacten met de vader van het kind?

– Hoe verlopen de contacten met de moeder van het kind?

– Hoe verlopen de contacten met een eventuele partner van de ouder?

– Toont het kind blijheid tijdens en na de bezoeken aan of van de ouder?

– Doen zich problemen voor? Zo ja, wat geeft problemen?

4. Zijn er onderwerpen die van belang zijn, maar niet ter sprake zijn gekomen?

– nee.

– ja. Zo ja welke?

5. Mening van de ouder over het PBM-terugplaatsingstraject

– Wat vond u positief aan het traject?

– Wat vond u moeilijk?

– Waar was u het niet mee eens?

– Wat zou beter zijn geweest?

– Wilt u nog opmerkingen toevoegen?

6. Mening van de pleegouder over het PBM-terugplaatsingstraject

- Wat vond u positief aan het traject?
- Wat vond u moeilijk?
- Waar was u het niet mee eens?
- Wat zou beter zijn geweest?
- Wilt u nog opmerkingen toevoegen?

Hoofdstuk IV

Forensische rapportage:

Het rapport over Taxatie van de OpvoedingsSituatie (TOS) na een PBM-terugplaatsingstraject een Child Custody Evaluation

1. Perspectiefbepaling voor een pleegkind: rol van de gezinsvoogd

Jeugdhulpverleners en gezinsvoogden zijn om verschillende redenen zeer betrokken op de ouders van kinderen in een problematische opvoedingssituatie. Zij hebben de ouder nodig en moeten een goede, werkbare relatie met hem opbouwen om te kunnen handelen ten behoeve van het kind. Als de situatie thuis niet veilig en niet pedagogisch verantwoord genoeg blijkt, ondanks ondersteuning, moet de gezinsvoogd het kind uit huis en (bij voorkeur) in een pleeggezin plaatsen – vrijwel altijd tegen de wil van de ouder in. Door de gerichtheid en betrokkenheid van hulpverlener en gezinsvoogd op de ouder wordt veelal te weinig gezien wat de problemen van het kind zijn - en waren - vóór de uithuisplaatsing.⁴⁴ Door de gerichtheid op de ouder kan te weinig gezien worden welke invloed het gedrag van de ouder op het kind heeft en hoe het kind op de ouder reageert met name na bezoeken van of aan de ouder na een uithuisplaatsing. Men veronderstelt dat het kind 'nu eenmaal altijd loyaal is en blijft aan de ouder'. Vanuit mededogen, en soms door identificatie met de ouder die zijn kind niet mag opvoeden⁴⁵, is men geneigd

44 Zo blijkt bv. uit een onderzoek van 150 dossiers van Bureau Jeugdzorg over de aanleiding tot uithuisplaatsing, dat in 51% psychische problematiek van de moeder en 61% pedagogische onmacht werd aangegeven, terwijl in slechts 3% à 4% problemen van het kind mede als reden voor een UHP werden vermeld. Dalm, V.A.C.B. (2009). *Netwerkpleeggezinnen en Bestandspleeggezinnen*. Leiden:

45 Zie ook de diepgaande discussies over het PAS, Parental Alienation Syndrome, waarbij na een scheiding negatieve reacties van het kind op de niet-verzorgende ouder toegeschreven worden aan de verzorgende ouder vanwege diens negatieve houding t.o.v. de niet-verzorgende ouder. De reacties van het kind

een terugplaatsing van een pleegkind naar de ouder lang 'open' te houden, de ouders hoop te geven en hen te gunnen dat zij hun kind weer mogen opvoeden (de z.g. 'gunfactor'),⁴⁶ Op deze manier proberen gezinsvoogden en hulpverleners ook een werkrelatie met de ouder tot stand te brengen en te houden.

De gezinsvoogd moet twee tegenstrijdige 'werkdoelen' tegelijkertijd uitvoeren, namelijk:

- de pleeggezinplaatsing 'open' houden zolang niet vaststaat dat de ouder zijn kind niet kan verzorgen en opvoeden, en
- het uithuisgeplaatste kind opvoedingsperspectief bieden middels een opvoedingsbesluit binnen een voor zijn ontwikkeling adequate termijn. Voor jonge kinderen is dat binnen het jaar.

Om deze 'tweespalt' hanteerbaar te maken kan het werken met terugplaatsingstrajecten volgens de methode van het Pedagogisch Beslis-Model behulpzaam zijn.

De perspectiefbepaling voor een pleegkind - wel of niet terug naar de ouder - is een evaluatie van zijn opvoedingssituatie met het oog op zijn toekomst 'a child custody evaluation'. Het opvoedingsbesluit dat de gezinsvoogd namens de Gecertificeerde Instelling neemt op basis van de rapportage, moet voorgelegd worden aan de rechtbank.

Ontlasting van de gezinsvoogd

In het PBM wordt het handelingsprobleem van de gezinsvoogd verlicht door drie kenmerken van een PBM-terugplaatsingstraject.

a. De gezinsvoogd krijgt uitgebreide informatie over de ouder-kind relatie middels verschillende bronnen (zie Hst III), nl:

- Informatie over de geschiedenis van de ouder-kind-relatie vóór de uithuisplaatsing bij de start van het terugplaatsingstraject middels drie à vier diagnostische interviews, te houden door de ambulante hulpverlener die ouder en kind gaat begeleiden.
- Verslagen over de wekelijkse begeleide bezoeken van het kind aan de ouder tijdens het terugplaatsingstraject.
- Observaties van de interactie tussen ouder en kind.
- Zo nodig, informatie van de crèche-leiding/leerkracht over het functioneren van het kind op school.
- Het functioneren van het kind bij de pleegouders middels 3 à 4 diagnostische interviews, te houden door de pleegzorgwerker.
- Observatie-formulieren in te vullen door de pleegouders na een bezoek van het kind aan de ouder.
- Observaties van de ambulante hulpverlener over de interactie tussen pleegouders en kind.

b. De ouder krijgt een half jaar iedere week intensieve begeleiding van een of twee gekwalificeerde ambulante hulpverleners bij de omgang met het kind thuis.

c. De inzet van een forensisch rapporteur, die, onafhankelijk van alle betrokken personen en instanties, de bevindingen analyseert en advies uitbrengt. Op deze wijze

worden niet gezien als gevolg van problemen die reeds vóór de scheiding aanwezig waren in de omgang van de niet-verzorgende ouder en het kind. Te weinig wordt onderzocht op welke manier de interactie tussen het kind en de (nu) niet-verzorgende ouder vóór de scheiding verliep.

⁴⁶ Bij pleegouders is de overheersende mening dat de jeugdbeschermer in de praktijk een ouderbeschermer is. Van den Bergh, P.M. (2013). *Pleegouders, een investering waard*. Amsterdam, Dickhoff Design. Zoals eerder gemeld, verblijft 47% van de kinderen 2 jaar of langer in een pleeggezin.

wordt de gezinsvoogd ontlast bij het maken van een voor hem moeilijk besluit. Hij kan zich baseren op het rapport van de forensisch rapporteur.

2. Perspectiefbepaling voor een pleegkind: rol van de forensisch rapporteur

In Amerika is veel onderzoek gedaan naar de manier waarop geadviseerd moet worden over kinderen in problematische echtscheidingszaken waarbij de rechterlijke macht betrokken is (forensic child custody). Het door Gould en Martindale⁴⁷ gepresenteerde model voor onderzoek om in dergelijke zaken de rechtbank te adviseren geeft aan op welke manier informatie gepresenteerd moet worden wil het advies acceptabel bevonden worden. Het doel is: de rechtbank, de ouders en het kind informatie te verschaffen over de 'best interest of the child', waarbij een brug gebouwd wordt tussen de wet en psychologie. Aan de definitie van 'the best interest of the child' wordt het woord 'psychological' toegevoegd (op p. 4). Hiermee geven de **auteurs** --- hun werkwijze in feite als doel: het bevorderen van het welzijn van het kind, d.w.z. zijn ontwikkelingsbelang.

De auteurs benadrukken dat de 'evaluator' (forensisch rapporteur) informatie moet verzamelen over de betrokkenen uit verschillende van elkaar onafhankelijke bronnen, zoals: half-gestructureerde interviews, psychologische tests, observaties, informatie van de betrokkenen zelf, dossier-onderzoek en interviews met 'anderen'. De 'evaluator' is degene die op basis van deze 'evidence based' informatie uit de verschillende bronnen het rapport voor de rechtbank schrijft. (Evaluator: a scientific practitioner in the mental health profession.⁴⁸)

Aan de waarde van een 'klinisch oordeel' wordt ernstig getwijfeld, 'as untested and unreliable', als 'niet getoetst en niet betrouwbaar'.⁴⁹ De hypothesen, of (sub)conclusies, die op basis van de verschillende bronnen worden geformuleerd, moeten in het rapport ter discussie gesteld kunnen worden. Dit houdt in dat inzichtelijk en navolgbaar moet zijn op welke gronden een subconclusie of hypothese wordt geformuleerd en al dan niet bevestigd kan worden.

In het boek van Gould en Martindale wordt "Child Custody Evaluation" besproken voor gebruik in problematische echtscheidingssituaties, bij huiselijk geweld en mishandeling, bij seksueel misbruik en bij 'oudervervreemding', 'Parental Alienation Syndrom, PAS'.⁵⁰

De richtlijnen van Gould en Martindale voor het uitvoeren van een onderzoek ten behoeve van gerechtelijke rapportage zijn goed toepasbaar op gerechtelijke rapportage over de opvoedingssituaties van pleegkinderen bij de overweging van een (terug)plaatsing van een pleegkind bij (een van) de ouders. De situatie van pleegkinderen is zelfs complexer

47 Gould, J.W. & Martindale, D.A. (2007). *The art and Science of Child Custody Evaluations*. New York/London: The Guilford Press.

48 Hier wordt duidelijk geen jurist bedoeld.

49 "Clinicians, as a rule, are ill equipped to identify deception"....."Opinions formulated entirely on information based on tests, obtained in interviews and observations of in-office behaviour are likely to be unreliable." Of: 'Als regel zijn klinici niet goed toegerust om misleiding te onderkennen.....Meningen, geheel geformuleerd op basis van informatie gebaseerd op tests, verkregen in interviews en observaties van gedrag op het kantoor (van de clinicus) zijn waarschijnlijk niet betrouwbaar. Ook zelf-rapportage alleen is niet voldoende. Gould, J.W. & Martindale, D.A. (2007), *The art and Science of Child Custody Evaluations*. New York/London: The Guilford Press, p 103-104.

50 Dallam, S. & Silberg, J.L. (2016). Recommended treatments for PAS may cause children foreseeable and lasting harm. In: *Journal, of Child Custody*. Vol. 13, p. 134-143.

dan een problematische of conflictscheiding. In een pleegzorgsituatie is regelmatig sprake van een scheiding van de ouders, soms gepaard gaande met huiselijk geweld, terwijl contact van het kind met de beide ouders wordt opgelegd. Daarnaast wordt het kind opgevoed door pleegouders terwijl de gezinsvoogd beslissingen kan nemen over de (ver)plaatsing van het kind en over bezoekenregelingen (hoewel voor te leggen aan de Raad voor de Kinderbescherming en de rechtbank). Voor beslissingen over schoolkeuze, therapie, opname, e.d. moeten de pleegouders aan de ouder **en de gezinsvoogd** toestemming vragen. De pleegouders, die het kind opvoeden, hebben geen enkel gezag en geen beslissingsbevoegdheid.

De forensisch rapporteur in het PBM-terugplaatsingstraject

In het PBM is de forensisch rapporteur (pedagoog of kinderpsycholoog) onafhankelijk t.o.v. alle betrokkenen, namelijk: niet verbonden aan de Aanbieder voor Pleegzorg noch aan de Gecertificeerde Instelling of hulpverlenende instantie van de ouder. Hij kent noch kind, ouders of pleegouders.

Op deze wijze wordt voorkomen dat door een persoonlijke betrokkenheid of voorkeur, van de rapporteur ongewild of ongemerkt, bevooroordeeldheid ontstaat bij het analyseren en interpreteren van de gegevens. (Daarnaast: het eenmaal zien van kind, ouder en/of pleegouders door de forensisch rapporteur kan niets wezenlijks toevoegen aan alle informatie die verkregen is tijdens het PBM-terugplaatsingstraject. Een z.g. 'klinische blik' is weinig betrouwbaar.)

De PBM-werkwijze voorkomt eveneens dat de ambulant hulpverlener, naast observaties en aanwijzingen voor het gedrag van de ouder, ook nog een oordeel zou moeten geven over de gedragingen van ouder en kind terwijl hij een half jaar persoonlijk bij kind en ouder is betrokken.

3. Analyse en interpretatie van de verkregen informatie door de forensisch rapporteur

3.1 Inleiding

Volgens Gould en Martindale moeten de conclusies op basis van de verschillende bronnen ter discussie gesteld kunnen worden.

De forensisch-rapporteur analyseert, beoordeelt en scoort alle informatie uit de in hoofdstuk III genoemde bronnen binnen het eerder genoemde pedagogisch kader (300-400 pagina's tekst aan informatie).

In het rapport over de Taxatie van de OpvoedingsSituatie (TOS) wordt de informatie van ouders, pleegouders en kind letterlijk weergegeven. De gegeven antwoorden worden door de forensisch rapporteur gescoord op basis van beoordelings- of 'wegings'-lijsten, aan de hand van de vraag: 'Is hier (in het antwoord) sprake van een ontwikkelingsprobleem, resp. van een probleem in het opvoedingshandelen'? (Zo ja: 1 punt; zo nee: 0 punten; zie Bijlage 1.)

Op basis van de analyses van de informatie m.b.t. de ouder en kind en m.b.t. de pleegouders en kind, schrijft de forensisch rapporteur het TOS-rapport met een advies over wel of geen terugplaatsing, voortzetting van verblijf in het huidige pleeggezin of overplaatsing naar een ander pleeggezin.

Er worden aanbevelingen gedaan voor de begeleiding van de ouder na de terugplaatsing,

daar de ouder nu zonder ondersteuning de verantwoordelijkheid voor de opvoeding van het kind moet dragen, de hele week voor het kind moet zorgen, zijn opvoedingsvaardigheden nog moeten beklijven en de ouder een 'ander' kind heeft 'teruggekregen' dan bij hem uit huis is gegaan, zeker als het kind een (begin van) een gehechtheids- en opvoedingsrelatie met de pleegouders was aangegaan.

Als het kind niet teruggeplaatst kan worden, wordt een advies gegeven over gezagsbeëindiging van de ouders, over de begeleiding van het pleeggezin en over een voor het kind verwerkbaar bezoekregeling met de ouders. Middels een goedlopende en voor het kind plezierige bezoekregeling, kan het kind een positieve emotionele relatie opbouwen met zijn ouder(s).

3.2 Analyse van de verkregen informatie

De analyse vindt plaats met als doel de vraag te kunnen beantwoorden: bij wie, ouder(s) of pleegouders, kan het kind opgroeien zodanig dat zijn ontwikkelingsbelang wordt behartigd (Art. 1:247; 255 en 265b BW).

De scoring wordt gegeven voor de volgende onderwerpen.

- Hoe heeft het kind zich ontwikkeld bij de ouder tot de uithuisplaatsing?
- Van welke instanties, en in welke periodes, heeft de ouder en het gezin hulp en ondersteuning ontvangen?
- Hoe is de bezoekregeling verlopen vóór de inzet van het PBM, volgens de ouder?
- Hoe is de bezoekregeling verlopen tijdens het PBM-traject?
- Hoe zijn de bezoeken van het kind van of aan de ouder verlopen volgens de pleegouders vóór de inzet van het PBM?
- Hoe is de bezoekregeling verlopen tijdens het PBM-traject, volgens de pleegouders?

- Hoe is de interactie tussen kind en ouder verlopen tijdens de begeleide bezoeken gedurende het PBM-traject van een half jaar?
- Is vooruitgang te zien in de manier waarop de ouder op het kind reageert en het kind op de ouder?
- Hoe heeft het kind vóór en na de bezoeken aan de ouder gereageerd op de pleegouders en hoe heeft hij gefunctioneerd, volgens de pleegouders?
- Hoe heeft het kind vóór en na de bezoeken aan de ouder gereageerd bij het ophalen en terugbrengen, volgens de observaties van de ambulante hulpverlener?

- Hoe heeft het kind zich ontwikkeld bij de pleegouders?
- Hoe heeft de relatie tussen pleegouder en kind zich ontwikkeld?
- Hoe verloopt de interactie tussen pleegouders en kind volgens de observaties van de ambulante hulpverlener die de ouders begeleidt?
- Hoe verloopt het contact van de pleegouders met de ouder van het kind?
- Welke informatie geeft de leerkracht (of crècheleiding) over het functioneren van het kind?

3.3 Handvatten voor beoordeling van de bevindingen inzake wel of geen terugplaatsing

Een advies over wel of geen (terug)plaatsing bij de ouder wordt gebaseerd op

verschillende factoren. Deze worden geformuleerd in indicaties en contra-indicaties op basis van de overweging dat een (terug)plaatsing in het ontwikkelingsbelang van het kind moet kunnen zijn.

3.3.1 Indicaties voor terugplaatsing

a. De aanwezigheid van enige gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met de ouder.

Uit de informatie over de geschiedenis van de relatie van het kind met zijn ouder, uit de aard en omvang van de hulpverlening vóór de uithuisplaatsing en uit het verloop van de contacten van het kind met zijn ouder tijdens het terugplaatsingstraject, moet kunnen worden afgeleid of (het begin van) een veilige gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met de ouder is ontstaan.

b. Ontvangen hulpverlening had effect

De hulpverlening vóór de uithuisplaatsing heeft geen 5 à 15 jaren geduurd⁵¹ en gebleken is dat hulpverlening effect heeft gehad.

c. Geen alcohol en drugsverslaving

d. De ouder voert zelfstandig een huishouden

e. De ouder heeft een steunend sociaal netwerk

Hierbij is het met name van belang dat de contacten van de ouder met zijn ouders, grootouders van het kind, geen problemen geven.

f. Indien de ouder een partner heeft.

Als de ouder een partner heeft, al dan niet inwonend, zal deze partner een positieve bijdrage moeten kunnen leveren aan de opvoedingssituatie, o.a. door een goede relatie met de ouder en een positieve omgang met het kind.

g. Het leven van de ouder moet stabiliteit vertonen

Wil een terugplaatsing kans van slagen hebben, dan zal het leven van de ouder stabiel moeten zijn in emotioneel en sociaal opzicht. De omstandigheden van de ouder zullen zodanig moeten zijn dat continuïteit in zorg voor het kind te voorspellen is.

h. Observaties van de begeleide bezoeken tijdens het PBM-traject.

De omgang tussen de ouder en het kind hoeft tijdens het terugplaatsingstraject nog niet 'perfect' te zijn om tot een eventuele terugplaatsing te adviseren. Er moet echter wel duidelijk een positieve ontwikkeling te zien zijn waarop voortgebouwd kan worden.

De twee aspecten van de gehechtheids- en opvoedingsrelatie worden in de contacten tussen ouder en kind geobserveerd, middels items voor:

- Affectie van de ouder naar het kind en van het kind naar de ouder,
- Het stellen van grenzen door de ouder en het accepteren van zijn gezag door het kind.

Wordt dit overwegend positief gescoord op de observatielijsten (70% of hoger) is dit een belangrijke aanwijzing voor het (weer) kunnen opbouwen van een gehechtheids- en opvoedingsrelatie door het kind met de ouder.

Als grens wordt aangehouden: 70% van de scores moet positief zijn. De ouder zorgt tijdens het PBM-traject slechts een dag per week voor het kind en er is steeds een begeleider aanwezig die aanwijzingen kan geven en steun kan bieden – hetgeen de situatie voor het

⁵¹ Uit de gegevens van 52 kinderen (tot heden) uit het PBM-project blijkt dat 36% van de gezinnen van deze kinderen 5-10 jaar hulp en bemoeienis heeft ontvangen, Bij 31% van de kinderen was dit 6-15 jaar. Bij 38% van de 52 kinderen was daarbij o.a. sprake van een 'Opname van moeder en kind'.

kind ook veilig maakt. Een score van 60% wordt daarom te laag bevonden om de beslissing 'terugplaatsing' pedagogisch te kunnen ondersteunen.

Als het kind zich tijdens de bezoeken steeds meer gaat richten op de ouder, zowel in emotionele als in pedagogische zin (gezag aanvaardend), en als de ouder pedagogisch voldoende aansluit op het kind, dan kan het kind teruggeplaatst worden.

3.3.2 Contra-indicaties voor een terugplaatsing

a. Geen gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met de ouder vóór de uithuisplaatsing

Uit de informatie van de ouders, de gezinsvoogd, en van de ouders zelf, kan blijken dat het kind kort na de geboorte uit huis is geplaatst. Een gehechtheids- en opvoedingsrelatie met de ouder is dan niet tot stand kunnen komen. Bovendien is de ontwikkeling vanaf zijn geboorte niet adequaat gestimuleerd en verstoord geraakt. Het kind zal dan niet in enkele maanden bij de ouder geplaatst kunnen worden. Het kind zal een gehechtheids- en opvoedingsrelatie aangaan met zijn pleegouders. In die gevallen is het overwegen van een plaatsing bij de ouder 'over enige tijd' niet meer in het ontwikkelingsbelang van het kind.

b. Een zwakke of verstoorde gehechtheidsrelatie van het kind met de ouder vóór de uithuisplaatsing

Uit de informatie van de pleegouders, de gezinsvoogd, en maar ook van de ouders zelf, kan blijken dat het kind (zeer) verwaarloosd in het pleeggezin kwam en sprake was van verstoring in zijn ontwikkeling. Dit betekent dat het kind in onvoldoende mate een veilige, adequate gehechtheids- en opvoedingsrelatie met zijn ouder aan is kunnen gaan toen het kind nog bij de ouder woonde.⁵² Verwaarlozing en uithuisplaatsing van heel jonge kinderen (0-2 jaar) betekent meestal dat geen veilige gehechtheids- en opvoedingsrelatie is kunnen ontstaan van het kind met zijn ouder. Verwaarlozing en/of mishandeling heeft zeer negatieve gevolgen voor de basis van de persoonlijkheid. De hersenen van het kind hebben zich niet adequaat kunnen ontwikkelen, waardoor het kind bij de pleegouders onbegrijpelijk, en soms ook bizar, gedrag kan vertonen (w.o. soms ook: gaan huilen bij aanraking). Een terugplaatsing is in dat geval pedagogisch niet verantwoord omdat de basis van de persoon van het kind is verstoord en deze basis steeds wordt geactiveerd bij contacten met de ouder.

Bij kinderen die op oudere leeftijd uit huis zijn geplaatst kan de aanwezigheid van enige gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met de ouder afgeleid worden uit de informatie over positieve en negatieve ervaringen van het kind in de thuissituatie en uit het verloop van de begeleide bezoeken.

c. Gebondenheid van het jonge kind aan de pleegouders.

Een gehechtheids- en opvoedingsrelatie vanuit het kind aan de pleegouders is meestal ontstaan als het kind al heel jong (0-2 jaar) bij de pleegouders is geplaatst en daar reeds ongeveer een jaar verblijft. In dat geval kan weinig sprake zijn van een eerdere gehechtheids- en opvoedingsrelatie met de ouder en is de emotionele basis van het kind

⁵² Hoogland, M. (Red.) *Pleegzorg in beeld*. Amsterdam: SWP. Oosterman, M. & Schuengel, C., (2010). Interventies in pleeggezinnen. In: *Pleegzorg in perspectief*. Van den Bergh. P.M. & Weterings. A.M. (Red.) Assen: Van Gorcum, Hst. 15 en Hst 16.

verstoord geraakt (zie bij a).

Het afbreken van een gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met zijn pleegouders die op de 'wankele' basis is ontstaan, is een dubbel trauma, dat zijn neerslag vindt in het functioneren van het kind, veelal tot in de volwassenheid. Een terugplaatsing bij de ouder is in die situatie vrijwel altijd pedagogisch niet verantwoord.

d. Gebondenheid van het oudere kind aan de pleegouders na enkele jaren in het pleeggezin

Als het kind vooruit is gegaan in zijn gedrag en ontwikkeling, is sprake van (het begin van) een gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met zijn pleegouders. Afbreken van een dergelijke relatie is een trauma voor het kind. Een terugplaatsing is dan af te raden, ook in het belang van de ouder. De ouder krijgt niet het redelijk goed functionerende kind in huis dat hij tijdens het PBM-traject heeft meegemaakt, maar een kind dat een trauma moet verwerken zonder de steun van de hem vertrouwde pleegouders. Dit brengt ernstige schade toe aan zijn ontwikkeling.

Een terugplaatsing leidt in dergelijke situaties regelmatig tot verdere terugval in functioneren van het kind en tot verstoring van zijn ontwikkeling in de thuissituatie. Het kind moet dan opnieuw uit huis worden geplaatst.⁵³

e. 'Neutrale' reacties van het kind tijdens de bezoeken aan de ouder.

Het kind kan tijdens de bezoeken blijheid laten zien in de omgang met zijn ouder, aanvoelend dat hij dan positieve aandacht krijgt. Hij kan ook ingaan op de pogingen van de ouder om contact te maken. In de loop van het traject kan echter weinig verdieping in de contacten te zien zijn - het gedrag van het kind blijft het halve jaar ongeveer hetzelfde. Er is weinig verandering te zien.

In die situatie **zal** het kind bij terugkomst in het pleeggezin waarschijnlijk terugvallen in functioneren omdat omgang met de ouder voor hem te moeilijk is.

f. Tijdens de bezoeken is de aard van het contact tussen het kind en de ouder niet positief

Het kind kan de ouder ontwijken, niet reageren op zijn pogingen contact te maken, of diens pogingen afwijzen, vragen van de ouder 'naast zich neerleggen' en zijn gezag niet aanvaarden. Heel jonge kinderen kunnen ook gaan huilen als de ouder contact probeert te maken of, bv., hem wil voeren met eten. Het eet- en slaapedrag geeft problemen.

g. Terugval in functioneren na een bezoek aan de ouder

Er zijn verschillende redenen voor terugval in functioneren na de bezoeken aan de ouder tijdens het terugplaatsingstraject.

– Als het kind vroeger negatieve ervaringen heeft gehad bij of met de ouder, kunnen die bij contact met de ouder tijdens de begeleide bezoeken weer geactiveerd worden, zeker door de frequente en langdurige contacten met de ouder tijdens het terugplaatsingstraject. De ouder wordt geassocieerd met de (gehele) situatie waarin het kind vroeger thuis bij de ouders heeft geleefd. De angst en stress van de eerdere ervaringen kunnen zich dan

⁵³ Dankaart, K. (2010). *Besluitvorming en het beëindigen van pleeggezinplaatsingen – een dossieronderzoek bij BJZ Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven*. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek, M.A.thesis. Peuchen, E.J. (2012). *Een kind in de pleegzorg: ontwikkeling, relaties en terugplaatsing – een dossieronderzoek bij BJZ Overijssel*. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek, M.A.thesis.

uiten door terugval in gedrag en in functioneren van het kind *als hij weer terugkomt in het hem vertrouwde pleeggezin.*

Voorbeeld

Een 3-jarig kind dat in een pleeggezin was geplaatst toen hij 11 maanden oud was, viel na vier à vijf weken van het PBM-traject terug in functioneren tot gedrag van een een-jarige. Hij wilde niet meer eten, drinken en slapen; huilde veel; kon niet meer praten en viel terug tot baby-gedrag. Het terugplaatsingstraject werd stopgezet. Het kind kon in het pleeggezin blijven en het gezag van de ouders werd beëindigd.

– Het kind kan ook terugvallen in functioneren omdat de omgang met de ouder moeilijk is voor hem door angst zijn veilige gehechtheidspersonen, de pleegouders, te verliezen.⁵⁴ Ook jonge kinderen blijken na enige tijd goed te begrijpen dat de lange regelmatige begeleide bezoeken van het PBM-terugplaatsingstraject niet ‘maar bezoeken’ zijn. Blijft de terugval voortduren, dan zal het terugplaatsingstraject moeten worden stopgezet en het opvoedingsperspectief wordt: ‘opgroeien in een pleeggezin’.⁵⁵

h. Indien (half) brusjes bij de ouder wonen

Als een (half-)broer of –zusje niet uit huis geplaatst is of reeds is teruggeplaatst, dan verdient een terugplaatsing van het huidige pleegkind bijzondere aandacht. Hij kan zich achtergesteld voelen omdat hij minder lang bij de ouder mocht wonen. Er kan rivaliteit ontstaan tussen de kinderen om de aandacht van de ouder. Ook is de relatie tussen de kinderen niet als vanzelfsprekend goed. Daarnaast kan hun problematiek zich op verschillende manieren uiten, waardoor de omgang met de kinderen extra moeilijk en veel vragend wordt.

Uit de gegevens van het PBM-project blijkt dat van de 41 brusjes, die bij de start van het BPM-project samen in een pleeggezin woonden, na het PBM-traject nog 18 brusjes (44%) samen konden blijven, bij de ouder of in het hetzelfde pleeggezin of in een ander pleeggezin.

3.4 Aard van de adviezen na het opvoedingsbesluit

3.4.1. Begeleiding na een terugplaatsing bij de ouder

- Verlenging van de Ondertoezichtstelling om structureel steun te kunnen geven en hulp te entameren als dat nodig is. Nodig is ook het houden van toezicht op de voortgang in de omgang tussen de ouder en het kind en op de opvoedingssituatie als geheel.
- De ouder zal begeleiding nodig hebben wanneer het kind bij hem is teruggeplaatst om de verkregen vaardigheden m.b.t. verzorging en opvoeding verder te kunnen ontwikkelen. Het kind is niet meer hetzelfde kind als bij de uithuisplaatsing. Mogelijk moet hij ook verdriet om het verlies van de pleegouders verwerken. Het kind wordt ouder en ontwikkelt zich. De ouder zal begeleiding nodig hebben om de veranderingen in het kind te kunnen begrijpen en zijn veranderend gedrag in goede banen te leiden.
- De ouder zal een positieve houding moeten hebben t.o.v. de ex-pleegouders. De ex-

54 Bij de kinderen in het PBM-project blijkt het voor te komen dat een kind dagen, soms een week, ‘van slag’ blijft na een bezoek aan de ouder en dat de terugval gedurende het terugplaatsingstraject toeneemt na ieder bezoek. Terugplaatsing is in die situatie niet verantwoord.

55 In de loop van de PBM-terugplaatsingsproject is dit herhaaldelijk gebeurd.

pleegouders hebben een belangrijke rol gespeeld in het leven van het kind. De relatie van de ouder met het kind kan emotioneel sterker worden als de ouder begrip heeft voor de betekenis van de ex-pleegouders in het leven van het kind en zijn mogelijke behoefte om over hen te praten of hen te zien.

3.4.2. Begeleiding van het pleeggezin als het kind bij pleegouders zal opgroeien

- Door gezagsbeëindiging van beide ouders wordt het kader waarin het pleegkind is geplaatst duidelijk en is terugplaatsing in principe niet meer aan de orde. Het dagelijks leven van pleegouders en kind wordt beter hanteerbaar omdat de pleegouders niet meer afhankelijk zijn van de ouder(s) voor het nemen van beslissingen in het dagelijks leven.
- Gezagsbeëindiging betreft niet het recht van de ouder op contact met het kind. Het begeleiden van de bezoeksregeling van het kind met de ouder vormt een belangrijk onderdeel van de begeleiding van het pleeggezin (zie bij 3.6).
- De GI, de voogd, neemt de belangrijke beslissingen m.b.t. het kind, zoals t.a.v. de bezoeksregeling, schoolkeuze, opname, behandeling of een vakantie in het buitenland met de pleegouders. De pleegouders kunnen m.b.t. deze onderwerpen wel een verzoek indienen bij de voogd.
- Vanwege de benodigde ondersteuning en toezicht, is het aan te raden dat de voogdij over het kind tenminste de eerste twee jaar bij een GI blijft.
- Ondersteuning is nodig bij het hanteren en begeleiden van het gedrag van het kind. Veelal heeft het kind therapie en/of begeleiding nodig bij het verwerken van zijn trauma's. Zijn trauma's kunnen duidelijk worden als hij zich emotioneel veilig genoeg voelt om zijn emoties te kunnen uiten.
- Pleegouders kunnen ook ondersteuning nodig hebben bij het accepteren van een emotionele relatie van de ouder in het leven van het kind en van het kind met zijn ouder.

3.4.3. Ondersteuning van de ouder als het kind niet bij hem wordt teruggeplaatst

- De ouder heeft begeleiding en ondersteuning nodig bij het verwerken van het verdriet niet voor het kind te zullen kunnen gaan zorgen.
- Voor het kind is het nodig dat de ouder een positieve houding heeft t.o.v. de pleegouders. Het kind kan dan het gevoel krijgen dat de ouder hem en zijn situatie accepteert. Dit bevordert een positieve emotionele relatie van het kind met zijn ouder, hetgeen het voor de ouder gemakkelijker maakt te accepteren dat het kind niet bij hem woont.
- De ouder heeft begeleiding nodig bij het vorm geven aan een bezoeksregeling die voor het kind verwerkbaar is. Op deze wijze kan een emotionele relatie van het kind met de ouder ontstaan die voor het kind positief is maar ook voor de ouder goed kan zijn omdat hij een positieve rol in het leven van het kind zal kunnen spelen. Een goedlopende bezoeksregeling kan voor het kind betekenen dat hij zich niet afgewezen voelt door de ouder als 'te moeilijk om jou op te voeden'. Hij kan ervaren dat de ouder hem aandacht en liefde geeft. De ouder kan op deze wijze een wezenlijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het kind (zie verder bij 3.6).

3.5 Indicaties voor overplaatsing uit het pleeggezin als terugplaatsing niet mogelijk blijkt

a. *Pleegouders maken contact van het kind met zijn ouders moeilijk.*

Voor de identiteitsontwikkeling van het kind is het van belang dat hij tenminste enig contact heeft met zijn ouder. Belangrijk is echter vooral dat het kind de mogelijkheid krijgt een positieve emotionele relatie op te bouwen met zijn ouder. Als het kind positieve gevoelens heeft voor zijn ouder(s), is het heel moeilijk te verwerken als zijn pleegouders zijn ouder(s) afwijst en zij niet welkom zijn in het pleeggezin. Het kind kan zich dan óók afgewezen voelen. Hij kan niet praten over zijn ouder en zijn positieve gevoelens niet uiten terwijl hij wel graag naar de ouder toegaat. Soms moet het kind ook aan de pleeg-/grootouders zeggen of laten merken dat hij het vervelend vindt om naar zijn ouder te gaan. Het kind moet dan leven in twee werelden. Dit belemmert zijn emotionele en zijn identiteitsontwikkeling en daarmee zijn functioneren. (Dit komt nogal eens voor als het contact van de grootouders met een (of met beide ouders) van het kind niet goed is.)

Uit de tot op heden (2018) verkregen gegevens van het PBM-project blijken bij familieplaatsingen contra-indicaties aanwezig te kunnen zijn. De familie, met name grootouders, is meer gericht op de relatie met de ouder dan met het kind. Het ongunstige opvoedingspatroon van de ouder blijkt zijn wortels te kunnen hebben bij de grootouders; de groot-/pleegouders kunnen dan met het pleeg-kleinkind op soortgelijke manier omgaan als met hun eigen kind, de ouder. Ook komt het voor dat de grootouders de andere ouder van het kind afwijzen. Bij de start van het PBM-project woonden 17 kinderen bij grootouders. Bij de afronding van de trajecten bleek een grootouderpaar (van twee kinderen) niet langer door te willen gaan met pleegzorg. Bij 10 kinderen was de situatie bij de grootouders pedagogisch onvoldoende – om bovengenoemde redenen. Het advies om deze kinderen over te plaatsen, werd door de gezinsvoogden niet overgenomen.

b. De pedagogische omgang van de pleegouders met het kind is niet adequaat

Uit de informatie van de pleegouders over de ontwikkeling en het gedrag van het kind en uit de observaties van de ambulante hulpverlener over de omgang van de pleegouders met het kind, kan blijken dat de opvoedingssituatie voor het kind niet adequaat is. Het kind kan gedragsproblemen vertonen waar de pleegouders niet op een voor dit kind adequate manier mee omgaan. Het kan ook zijn dat het kind vanuit zijn vroegere ervaringen niet positief reageert op deze pleegouders.

3.6 Criteria voor bezoeksregelingen als het kind in een pleeggezin zal opgroeien

De criteria voor de opzet van bezoeksregelingen als het kind niet kan worden teruggeplaatst, worden eveneens geformuleerd binnen het theoretisch kader van het PBM, zodanig dat de bezoeken de ontwikkeling van het kind kunnen bevorderen en bijdragen aan een emotionele relatie met de ouder.⁵⁶

Criteria ontleend aan de wet

De ouder heeft de plicht voor zijn kind te zorgen en hem op te voeden. Hij heeft het recht gekregen om beslissingen ten aanzien van het kind te nemen om deze plicht ook te kunnen vervullen. Het recht van de ouders staat dus ten dienste van het kind en is geen opzichzelfstaand recht (Art. 1: 247 lid 1 en 2 BW). (Zie Hst. I.).

Na gezagsbeëindiging behoudt de ouder het recht op contact met het kind. Echter ook dit recht blijft gekoppeld aan de plicht de ontwikkeling van de persoonlijkheid van het kind te

⁵⁶ Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (2007) *Pleegzorg, jeugdzorg voor het kind*. Utrecht, Agiel, Hst. 5 en 8. Zie ook: Van den Bergh, P.M. (2013). *Pleegouders, een investering waard*. Hst. 3.en 4.

bevorderen. De rechtsrelatie tussen ouder en kind krijgt pas een emotionele betekenis middels de manier waarop de ouder dit recht gebruikt.

Criteria voor frequentie en vorm van bezoeken zullen afgeleid moeten worden van de voorwaarden waaronder het kind zich kan ontwikkelen. Bij het vaststellen van een bezoekenregeling zal de aard van de invloed die het contact met de ouder m.n. op de emotionele ontwikkeling van het kind heeft, het belangrijkste criterium moeten zijn.⁵⁷ Bij een voor het kind verwerkbaar en plezierig bezoekenregeling maakt de ouder gebruik van zijn recht zoals in de wet bedoeld.

Overwegingen bij de opbouw van bezoeken

Bij het bepalen van een bezoekenregeling is het nodig allereerst na te gaan welke relatie het kind met de ouder heeft gehad voordat hij uit huis werd geplaatst.

– Als het kind geleden heeft onder de omgang met de ouder en zijn thuissituatie, en zijn ontwikkeling verstoord is geraakt, dan is de relatie van het kind met de ouder overheersend negatief. De nabijheid van de ouder kan dan angst of weerstand oproepen. Bij ieder bezoek worden de herinneringen weer ‘getriggerd’. Een frequente bezoekenregeling activeert deze negatieve gevoelens dan steeds opnieuw. Daarnaast kunnen frequente bezoeken het kind in verwarring brengen over de bedoeling van de bezoeken en bij het kind de idee opwekken: ‘Is het toch de bedoeling dat ik weer bij mijn ouder moet gaan wonen?’ Dit bevordert de relatie van het kind met zijn ouder niet, maar ook niet met de pleegouders.⁵⁸

Negatieve associaties met de ouder kunnen alleen veranderd worden als de ouder een andersoortige relatie met het kind kan gaan ontwikkelen. Voor een kind schept het niet voldoende emotionele bestaanszekerheid als gezegd wordt; ‘je mag opgroeien in dit pleeggezin’, terwijl hij tegelijkertijd zijn ouders vrijwel even vaak ziet als tijdens het terugplaatsingstraject.

– Als de bezoeken van en aan de ouder plezierig verlopen en het kind ziet de ouder graag, dan zijn frequentie en vorm van een bezoekenregeling eveneens aandachtspunten. Het is niet in het ontwikkelingsbelang van het kind om zijn uitzonderingspositie als pleegkind in een gezin te benadrukken door frequent contact te hebben met mensen die geen familie zijn van de rest van het gezin waar het kind nu woont. Zijn ‘anders-zijn’ wordt dan extra benadrukt. Dat hoeft niet storend te zijn voor zijn ontwikkeling als de contacten van de ouder(s) met het kind en met het pleeggezin plezierig, als vanzelfsprekend verlopen en niet al te frequent zijn. Als het contact echter spanning oproept, dan werkt het contact negatief, niet alleen voor het kind maar ook voor zijn opvoedingssituatie als geheel (bv. als het kind contacten met vriendjes moet afzeggen, geen lid kan worden van een sportclub, als de ouder steeds blijft vragen om uitbreiding van de bezoekenregeling of de ouders, resp.

57 Schofield, G. & Beek, M. (2006/2010). *Attachment Handbook for Foster Care and Adoption*. BAAF, London. Ch. 14, p. 394-420. “There can be no substitute for a developmentally informed and child-centered approach to the issue of contact with the parents.” Ook uit de evaluaties van de zaken uit het PBM komt naar voren dat, ondanks de zekerheid van het verblijf in het pleeggezin door gezagsbeëindiging van de ouder(s), frequente en/of langdurige (dag/logeren) contacten van het kind met de ouder(s) zijn ontwikkeling negatief beïnvloeden. (Weterings, A.M. Nog niet gepubliceerde notitie.)

58 Van den Bergh, P.M. & Weterings, A.M. (Red.) (2010). *Pleegzorg in perspectief*. Assen: Van Gorcum, Hst 5 en Hst 6, p. 57-104. Problematisch verloopende oudercontacten hangen significant samen met problemen in de gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met zijn pleegouders. Huijg, A.A.M. (2010). *Pleegzorg. De ontwikkeling van pleegkinderen, de relatie-ontwikkeling tussen pleegkind en pleegouders en de invloed van het oudercontact*. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek MA-scriptie.

de familie, vraagt het kind wanneer hij weer bij de ouder komt wonen).

– Als een bezoeksregeling voor het kind plezierig verloopt en hij ondervindt daarvoor, tijdens of daarna geen stress, dan kan de regeling een eerder verstoorde relatie met de ouder verbeteren zodat wel een positieve emotionele band kan gaan ontstaan. Op deze manier kan de ouder een positieve betekenis verwerven in het leven van het kind.

Beleid

Beleid m.b.t. een voor het pleegkind goede bezoeksregeling houdt in eerste instantie in: een periode, bv. 2 à 3 maanden, geen bezoek zodat duidelijk is dat de bezoeken een andere betekenis krijgen dan tijdens het PBM-traject. Het kind kan zich gaan herstellen van de negatieve associaties omdat de negatieve gevoelens niet steeds opnieuw worden opgewekt⁵⁹. Daarna kan, bijvoorbeeld, begonnen worden met om de twee maanden een uur bezoek bij de pleegouders thuis.

Als het *voor het kind* – letterlijk - duidelijk gaat worden dat de contacten met de ouder alleen de betekenis hebben van: ‘bezoek van de ouder’, kan de frequentie en de duur van de contacten langzaam opgebouwd worden – indien blijkt dat het kind dat ook graag wil. Als de bezoeken prettig gaan lopen, het kind geen stress geven, en kind en ouder blij zijn elkaar te zien, dan kan de frequentie of duur verhoogd worden en zijn bezoeken in verband met verjaardagen of andere feestelijkheden mogelijk, zoals uitreiken van een zwemdiploma, of af en toe logeren.⁶⁰

– Als de bezoeken van de ouder plezierig gaan verlopen, kan de ouder daadwerkelijk bijdragen aan de ontwikkeling van de persoonlijkheid van het kind. Dit geldt voor zijn identiteitsontwikkeling, omdat het kind daadwerkelijk weet wie zijn ouder is, en eveneens voor zijn emotionele ontwikkeling omdat hij merkt dat de ouder aardig voor hem is en hij niet afgewezen is omdat hij een lastig kind was. De ouder blijft op deze manier de emotionele ouder van het kind – zoals de ouder van een volwassen kind zijn ouder blijft.

De in de kinderbescherming dikwijls gehanteerde term 'ouder op afstand' is niet adequaat, noch voor het kind, noch voor de ouder.

– Als een ouder geen contact meer wil met het kind, dan zal bezien moeten worden op welke wijze het kind informatie over en van de ouder gegeven kan worden. Daarnaast kan geprobeerd worden de ouder te begeleiden om te bezien of op een later tijdstip contact wel mogelijk zou zijn.

– Als het kind bang is voor de ouder, zal het contact minimaal moeten zijn (eenmaal per (half) jaar). Een dergelijk contact is alleen van belang voor de identiteitsontwikkeling van het kind, nl. weten wie je ouder is. Het contact kan echter averechts werken en bij het kind negatieve reacties t.a.v. zichzelf oproepen, zoals: Zal ik ook zo worden als mijn vader? Zal ik ook zo slecht zorgen voor mijn kind als mijn moeder? Het opleggen van contacten met de ouder kunnen dan de negatieve relatie met de ouder alleen nog verder verslechteren. Nodig is wel het kind te begeleiden bij de verwerking van het verleden met zijn ouders en

⁵⁹ Overigens: ‘Enige maanden geen contact’ is niet goed voor een kind dat net uit huis is geplaatst. Voor dit kind is de ouder (soms de enige) vertrouwde persoon, ook al is sprake van pedagogische en emotionele verwaarlozing. Na de UHP komt het kind in een geheel onbekende situatie waar hij niemand kent. Dat is beangstigend. In deze situatie is het beter als het kind de eerste tijd in het pleeggezin de ouder iedere week – kort, een uur – ziet. Dat kan later ook een eventuele terugplaatsing bevorderen.

⁶⁰ Reacties van een kind als: ‘Ik heb geen zin meer om naar papa te gaan – hij is altijd bezig met zijn telefoon of zit te gamen’, of ‘mama doet nooit iets leuks samen met mij’, geven aan dat het niet vanzelfsprekend is dat een kind graag naar zijn ouder op bezoek gaat.

mogelijk daardoor het contact later toch mogelijk te maken.

Regelen van bezoeken van het kind met zijn ouder

Als ouders willen bijdragen tot zijn ontwikkeling en een emotioneel goede relatie met het kind willen opbouwen, zullen de contacten afgestemd moeten worden op de behoeften van het kind aan deze contacten. Deze zijn niet altijd af te leiden uit de vraag: 'wanneer zie ik mijn mama weer?' Die vraag van het kind kan ook de vraag zijn naar duidelijkheid, willen weten waar hij aan toe is. De behoeften van het kind aan contacten kunnen worden afgeleid uit, o.a. vrolijk vertellen over de bezoeken, over de ouder, rustig slapen en geen tekenen laten zien van stress of frustratie vóór of na een bezoek van of aan de ouder.

Vaste bel-afspraken zijn niet als vanzelfsprekend gunstig voor de opbouw van een emotionele relatie van het kind met de ouder. Belafspraken benadrukken de uitzonderingspositie van het kind in het gezin – een kind wil niet graag 'anders dan anderen zijn'. Ook kunnen vaste belafspraken zijn dagelijks leven verstoren (hij moet dan steeds op een bepaalde tijd thuis zijn).

Regelen van bezoeken met verschillende familieleden

Het regelen van bezoeken met familieleden kan een groot probleem worden als de ouders gescheiden zijn en voor beiden een aparte bezoeksregeling gemaakt moet worden. Nog gecompliceerder wordt het als ook grootouders (mogelijk ook apart) en broers of zusjes op bezoek willen komen.

Als de moeder, bv., een maal per 6 weken komt en de vader eveneens, dan heeft het kind al iedere drie weken een bezoek van ouders. Als opa en/of oma daarnaast iedere twee maanden ook apart zouden komen, dan heeft het kind ongeveer iedere 1 ½ week bezoek van familie. Komen daar nog broers of zusjes bij, dan bestaat het sociale leven van het kind voornamelijk uit bezoeken van familieleden. Dit bevordert de aard van de contacten niet en belemmert het kind in zijn ontwikkeling m.b.t. sociale contacten buiten het pleeggezin, zijn 'uitvalsbasis'.

Bij dergelijke bezoeksregelingen heeft het kind dan nauwelijks tijd een eigen leven op te bouwen. Maar vooral: hij wordt iedere week geconfronteerd met familie, mensen die geen familie van zijn pleegouders zijn. Hij blijft een duidelijke uitzonderingspositie behouden in het pleeggezin. Hij hoort dan eigenlijk niet bij zijn pleeggezin. Hij is 'anders', niet alleen doordat hij een problematische voorgeschiedenis heeft en zijn ouders hem niet konden opvoeden, maar ook doordat hij een geheel ander sociaal leven heeft dan de andere leden van het gezin waar hij woont. Dit zal sterker en duidelijker worden als het kind groter wordt en zelf vriendschappen wil gaan ontwikkelen of lid worden van een sportclub. Frequentie contacten maken zijn gevoel van identiteit, 'Bij wier hoor ik?' diffuus. Het brengt het kind onrust en onduidelijkheid over de vraag; 'Wie ben ik?' Dit kan ook de gehechtheids- en opvoedingsrelatie van het kind met zijn pleegouders belemmeren (zie eerder).

Echter, familie is wel van belang voor het kind en contact met hen blijft nodig, ook als het kind nog broers of zusjes heeft die elders wonen. Het is een taak voor de (gezins)voogd om in overleg met de pleegouders, kind en de Pleegzorgaanbieder creatieve oplossingen te bedenken, waardoor het kind niet ieder week of twee weken een familie-bezoek heeft of op bezoek moet gaan. Gedacht kan worden aan: eenmaal per half jaar een familiedag

voor familieleden en brusjes⁶¹, of uitnodigingen iv.m met het halen van een diploma van een van de kinderen uit hetzelfde gezin of organiseren van een brusjes-dag zodat de kinderen af en toe met elkaar kunnen spelen.

Bijlagen

bij de NOTA over het Pedagogisch Beslis-Model voor Pleegkinderen

Bijlage 1

PSI, Pedagogisch SignaleringsInstrumentarium

De ontwikkeling van het PSI is gestart eind jaren tachtig vorige eeuw.⁶² De vormgeving van de lijsten is daarna aangepast, evenals de formulering van sommige vragen zodat de lijsten ook gebruikt konden worden door de William Schrikker Groep, de WSG, die verstandelijk beperkte ouders met hun kinderen begeleidt. (PSI, Pedagogisch SignaleringsInstrumentarium, Weterings, A.M. & Van den Bergh, P.M. (2006-2016) Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek.)

Het PSI is een instrument voor het maken van een risico-taxatie van een opvoedingssituatie ten behoeve van hulpverlening en besluitvorming.

Het PSI bestaat uit 8 half-gestructureerde vragenlijsten, waarvan er voor het PBM terugplaatsingstraject 6 tot 9 lijsten worden gebruikt. Deze lijsten worden door een hulpverlener of een gezinsvoogd afgenomen bij de (pleeg)ouders thuis in diagnostische interviews. De (pleeg)ouders en het kind vanaf zes jaar, kunnen de antwoorden op de vastgelegde vragen zelf formuleren, die zo letterlijk mogelijk worden opgeschreven door

61 Pleegouders van verschillende kinderen uit een gezin blijken wel bereid een dergelijk middag te organiseren.

62 Weterings, A.M., e.a., (1991) *Signaleren binnen de jeugdhulpverlening, De ontwikkeling van het PSI*. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, Afd. COJ. Weterings

NOTA Pedagogisch Beslis-Model voor pleegkinderen
Dr.A.M.Weterings, EC Kind in de Pleegzorg. 2011-2019

degene die de PSI-lijsten afneemt. Op deze wijze kan hulpverlening en begeleiding aansluiten op de beleving van de betrokkenen.

Beoordeling en scoring van de PSI-signaleringslijsten

Aan iedere interview-lijst is een beoordelings- of 'wegings'lijst toegevoegd. De 'wegings-lijst' voor het wegen/beoordelen van de gegeven antwoorden bevat indicatoren die beschrijven wanneer een antwoord beoordeeld moet worden als een probleem en wanneer niet. Iedere indicator wordt gescoord aan de hand van de vraag: 'Is, op basis van de gegeven informatie over dit onderwerp, sprake van een ontwikkelingsprobleem van het kind en/of van een aandachtspunt of probleem in het pedagogisch handelen?' Zo ja, dan krijgt de indicator 1 punt. Als geen sprake is van een probleem of aandachtspunt, wordt de score 0 gegeven. Op deze manier krijgt men een overzicht van onderwerpen waar wèl en waar géén probleem is geconstateerd.

NB

Negatieve informatie over een bepaald onderwerp, bv. de omgang van het kind met vriendjes, vervalt niet door positieve informatie over dat onderwerp. Voor de negatieve informatie wordt 1 punt gegeven. In het TOS-rapport wordt de positieve informatie wel vermeld om de te geven hulp daarop te kunnen laten aansluiten,.

De wegingslijsten bevatten gemiddeld 6 à 7 indicatoren.

De wegings-lijst wordt gescoord door een van het (pleeg)gezin en kind en instanties onafhankelijke gedragswetenschapper, pedagoog of kinderpsycholoog, als forensisch rapporteur.

De PSI-vragenlijsten worden signaleringslijsten genoemd, omdat de forensisch rapporteur op basis van de (vaak uitgebreide) antwoorden signalen kan afleiden voor de aard van de problematiek in de opvoedingssituatie. De scores op de PSI-signaleringslijsten zijn navolgbaar omdat de gegeven antwoorden, met de scores op de indicatoren, zijn opgenomen in het TOS-rapport.

De scores gegeven door de ambulant hulpverlener op de PSI-observatielijsten tijdens de bezoeken van het kind aan de ouder, worden door de forensisch rapporteur beoordeeld op basis van de gemaakte verslagen. Zo nodig, wordt de scoring op een item aangepast.

Normering

Het PSI is genormeerd op basis van PSI-afnames bij 200 aselekt gekozen Nederlandse 'gewone' gezinnen. De Taxatie Waarden (TW) voor iedere vragenlijst over een bepaald onderwerp van de opvoedingssituatie zijn op basis van de gegevens van deze groep bepaald, waarbij geldt: hoe meer problemen of aandachtspunten (hoe meer punten), hoe hoger de Taxatie Waarde voor de benodigde hulp. Middels statistische analyses is het aantal punten voor een bepaalde Taxatie Waarde vastgesteld. Het aantal punten voor een Taxatie Waarde is hierdoor niet voor alle onderwerpen hetzelfde, en ook niet voor iedere leeftijd. Onderscheid is gemaakt voor 0-5 jaar, 6-11 jaar en 12-15 jaar.

De volgende Taxatie Waarden worden toegekend:

TW 1 = Weinig of geen problemen/aandachtspunten; situatie is soortgelijk aan een 'gewoon' gezin; hulp mogelijk nodig.

TW 2 = Het aantal problemen/aandachtspunten komt in 16% van 'gewone gezinnen'

voor; hulp is nodig bij dit onderdeel.

TW 3 = Het aantal problemen/aandachtspunten komt in 2,5% van 'gewone' gezinnen voor; hulp is noodzakelijk bij dit onderdeel.

De Taxatie Waarden geven *een indicatie voor de omvang van de problematiek* en de mate waarin hulp nodig is. De *inhoud* van de hulp wordt gebaseerd op de gegeven informatie, waarbij de positieve informatie die gegeven is een rol speelt bij het bepalen van vorm en inhoud van de hulp. Negatieve informatie over een onderwerp wordt niet 'geneutraliseerd' door positieve informatie over dat onderwerp.

De conclusies van de forensisch rapporteur worden gebaseerd op de inhoudelijke informatie in de PSI's van ouders, resp. pleegouders/gezinshuisouders en op basis van de omvang van de problematiek, middels de toegekende Taxatie Waarden.

De informatie wordt geïnterpreteerd en met elkaar in verband gebracht, met name op basis van de gehechtheidstheorie en de voorwaarden waaronder een kind zich kan ontwikkelen.

De forensisch rapporteur schrijft het rapport over de Taxatie van de OpvoedingsSituatie, het TOS-rapport, met een advies over het te voeren beleid en hulpverlening.

Er zijn drie versies van het PSI.

Alle versies bevatten in opzet dezelfde lijsten voor:

- Gegevens van kind en (pleeg)gezin,
- Ontwikkeling van het kind,
- Gedrag van het kind t.o.v. de (pleeg)ouders, en
- Gehechtheids- en Opvoedingsrelatie.

Daarnaast bevat iedere versie specifieke signalerings-lijsten passend bij de situatie.

PSI-UHP voor de ouders als het kind uit huis is geplaatst.

Over de volgende onderwerpen wordt in het PBM-traject een vragenlijst afgenomen:

- Gegevens over kind en gezin, w.o. kindbeschermingsmaatregel,
- Geschiedenis van ontvangen hulpverlening tot de uithuisplaatsing,
- Geschiedenis van de relatie tussen ouder en kind vanaf zijn geboorte,
- Ontwikkeling van het kind,
- Gedrag van het kind in interactie met de vader en met de moeder
- Ontwikkeling van de Gehechtheids- en Opvoedingsrelatie van het kind met de vader en met de moeder vóór de uithuisplaatsing,
- Verloop van de contacten met de vader na de UHP,
- Verloop van de contacten met de moeder na de UHP,
- Sociaal netwerk van de ouders.

PSI-P voor het pleeggezin.

- Gegevens over kind, pleeggezin, naam en geboortedata van de ouders, evt. scheiding, kindbeschermingsmaatregel, evt. overplaatsingen van het kind,
- Ontwikkeling van het kind vanaf de komst in het pleeggezin,
- Gedrag van het kind in interactie met de pleegvader en met de pleegmoeder,
- Ontwikkeling van de gehechtheids- en Opvoedingsrelatie van het kind met de pleegvader en met de pleegmoeder;

- Observatielijst voor de interactie tussen pleegouders en kind
- Verloop van de contacten met de vader,
- Verloop van de contacten met de moeder,
- Voor het kind vanaf zes jaar wordt het Relatie-Diagram afgenomen.

Daarnaast:

- Schoollijst voor de leerkracht/crècheleiding. Deze kan afgenomen worden in een interview door de pleegzorgwerker of door de leerkracht worden ingevuld.

PSI-G voor het gezin als het kind thuis woont.
Deze lijsten zijn vrijwel gelijk aan de lijsten in het PSI-UHP. Het PSI-G bevat ook het Relatie-Diagram voor kinderen vanaf 6 jaar en de lijst voor de leerkracht/crècheleiding.

Het PSI-G wordt gebruikt bij de evaluatie als een pleegkind na een PBM-terugplaatsingstraject is teruggegaan naar de ouder.

De SDQ

De SDQ, Sterke kanten en Moeilijkheden van het kind, is toegevoegd aan het PSI vanwege validering.

De SDQ is ontwikkeld door Goodman in 1997 en vertaald in het Nederlands door Goedhart, A.W., Treffers, P.D.A. & Weidenfelt, B.M. (2003). Zie: *Maandblad Geestelijke Gezondheid*, 58 (11) p. 1018-1035.

Vrijwel alle probleemschalen van de SDQ correleren significant met de interactiepatronen van de Aandachtveldenlijst voor het Gedrag van het kind t.o.v. pleegouders uit het PSI-P. Kizilyazi, S. (2009). *Interactie in het licht van gedragsproblemen*. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek, MA thesis.

Samenhang van de PSI-lijsten

Er is onderzoek gedaan naar de samenhang van de PSI-P lijsten.

Elke signaleringslijst, SL, correleert met gemiddeld vijf andere signaleringslijsten.

De SL 'Ontwikkeling van het pleegkind' correleert significant met verschillende lijsten, o.a. met externe bronnen over gedrag en de ontwikkeling van het kind, zoals de Schoollijst voor de leerkracht en de PSI-Observatielijst voor de interactie tussen pleegouders en kind, ingevuld door de pleegzorgwerker.

De Gehechtheids- en Opvoedingsrelatie van het kind met de pleegouders hangt significant samen met de Aandachtveldenlijst voor het Gedrag van het kind t.o.v. de pleegouders, en met de Ontwikkeling van het kind. Deze lijst hangt ook significant samen met het Verloop van de contacten van het pleegkind met zijn moeder. (Hoe meer problemen in de contacten van het kind met de moeder, hoe meer problemen in de Gehechtheids- en Opvoedingsrelatie met de pleegouders⁶³).

⁶³ Sitskoorn, A. (2011). *De validiteit van het Pedagogisch SignaleringsInstrumentarium voor het Pleeggezin*. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek, MA thesis. Huijg, A.A.M. (2010). *De relatie-ontwikkeling tussen pleegkind en pleegouders en de invloed van het ouder-contact*. Leiden, Universiteit Leiden, Afd. Orthopedagogiek, MA thesis.

(Opmerking: Dit is een zorgwekkende bevinding.)

Bijlage 2

Checklist voor het Startgesprek met de ouder over de inzet van het Pedagogisch Beslis-Model voor (terugplaatsing van) pleegkinderen, het PBM

De volgende onderwerpen komen aan de orde in het startgesprek met de ouders over de inzet van een PBM-terugplaatsingstraject.

a. Het doel van het PBM is: onderzoeken of het kind teruggeplaatst kan worden bij (een van) de ouders.

Tijdens het traject wordt onderzocht welke opvoedingsvaardigheden de ouder heeft, in welke mate deze aansluiten bij het kind en welke vaardigheden de ouder moet ontwikkelen.

Bij het kind wordt nagegaan hoe hij op de ouders reageert tijdens de bezoeken.

De pleegouders vullen PSI-observatielijsten in over de reacties van het kind vóór, direct na de bezoeken en in de dagen daarna.

b. De voorwaarden waaronder het PBM ingezet wordt (zie de NOTA, Hst.III).

c. De rol van de bij het PBM betrokken medewerkers:

-Van de Aanbieder van Pleegzorg: de coördinator/gedragsdeskundige van het PBM-project, de bij het kind betrokken gedragswetenschapper, de pleegzorgwerker, de ambulante hulpverlener die de bezoeken van het kind aan de ouders gaat begeleiden, en de supervisor van de Video-Interactie-Begeleiding, VIB.

-Van de Gecertificeerde Instelling: de (gezins)voogd.

-Van het Expertise Centrum Kind in de Pleegzorg: de onafhankelijk forensische

rapporteur, die op basis van de informatie van alle betrokkenen een rapport schrijft over de Taxatie van de OpvoedingsSituatie van het kind (TOS-rapport).

d. Informatie over de duur het terugplaatsingstraject. In principe duurt een PBM-traject een half jaar. Het traject kan op basis van de bevindingen tijdens het traject in overleg met de gezinsvoogd verlengd of verkort worden of eventueel stopgezet.

e. Informatie over het verloop van het traject. Iedere week een bezoek van het kind aan de ouder thuis. Opbouw in duur van de bezoeken: 2x 2 uur , 2x 4 uur en daarna 7 uur per bezoekdag. Alle bezoeken worden begeleid en geobserveerd. Hierbij wordt , zo mogelijk, driemaal een video-opname gemaakt, aan het begin, in het midden van het traject en aan het einde. De VIB-opnames worden met de ouders besproken.

f. De ouders krijgen de verslagen van de bezoeken ter in inzage. Deze worden ook met hen besproken.

g. Bij de start van het PBM worden bij de ouders diagnostische interviews afgenomen – aan de hand van de PSI-interview-lijsten – over de opvoedingssituatie vóór de uithuisplaatsing en over het verloop van de bezoeken van en aan het kind na de uithuisplaatsing. De interviews worden afgenomen door de ambulant hulpverlener die de ouders in het terugplaatsingstraject begeleidt. Hierdoor kan de begeleiding aansluiten op de ervaringen van de ouders vóór de uithuisplaatsing van het kind.

h. Bij de pleegouders worden soortgelijke interviews afgenomen door de pleegzorgwerker, aan de hand van de PSI-lijsten, over de opvoedingssituatie van het kind vanaf zijn komst in het pleeggezin.

De PSI-lijsten kunnen bij de pleegouders worden afgenomen aan het begin van het traject als het kind ongeveer 6 maanden in het pleeggezin woont. (Als het kind korter bij de pleegouders woont, is het beter enige tijd met de afname te wachten omdat kinderen in het begin van een plaatsing veelal aangepast gedrag vertonen.)

i. Evaluatie. Om na te kunnen gaan of de werkwijze volgens een PBM-terugplaatsingstraject voor het kind opvoedingsperspectief heeft gegeven, zal een tot drie jaar na het opvoedingsbesluit geëvalueerd worden hoe het met de kinderen gaat. Daarnaast is het van belang de mening van ouder(s) en pleegouders te horen over het PBM-traject en na te gaan wat verbeterd kan worden. (Zie de NOTA, Hoofdstuk II.)